

LUND UNIVERSITY

Meröppna bibliotek – en verksamhetsform för alla?

Johansson, Gabriella; Lindberg, Emelie; Rivano Eckerdal, Johanna

2015

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Johansson, G., Lindberg, E., & Rivano Eckerdal, J. (2015). *Meröppna bibliotek – en verksamhetsform för alla?* Lund University.

Total number of authors:
3

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Meröppna bibliotek - en verksamhetsform för alla?

Gabriella Johansson
Emelie Lindberg
Johanna Rivano Eckerdal
Institutionen för Kulturvetenskaper
Lunds Universitet
December, 2014

LUNDS
UNIVERSITET

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INTRODUKTION	1
BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING	2
SYFTE	3
FORSKNINGSFRÅGOR	3
METOD	4
ANALYS OCH RESULTATREDOVISNING	6
MERÖPPNA BIBLIOTEK SOM INSTITUTIONER	6
STARK BYKÄNSLA, SOCIAL KONTROLL OCH STOLTHET	6
INSTITUTIONEN SOM NORMBÄRANDE PLATS	9
MERÖPPNA BIBLIOTEK SOM MEDSKAPARE AV PLATSERS KULTURELLA IDENTITET	10
STRATEGISKA VAL FÖR MERÖPPEN BIBLIOTEKSVERKSAMHET	13
INTERN STRATEGI	13
MERÖPPET SOM STRATEGI FÖR ANVÄNDARNAS FÖRÄNDRADE VANOR	14
DET MERÖPPNA BIBLIOTEKET - EN MÖTESPLATS I SAMHÄLLET?	15
BIBLIOTEKARIENS YRKESROLL VID MERÖPPNA BIBLIOTEK	17
MERÖPPNA BIBLIOTEKS LOKALER OCH ANVÄNDARE	20
KONTAKTEN MED ANVÄNDARNA	20
DET PERSONALLÖSA BIBLIOTEKET SOM GRÄNSSNITT	21
TRYGGHET I RUMMET	22
SAMMANFATTANDE AVSLUTNING	24
AVSLUTANDE KOMMENTARER	25
KÄLLFÖRTECKNING	27
LITTERATUR	27
MUNTliga KÄLLOR	28
HEMSIDOR	28
BILAGOR	29
BILAGA 1. INTERVJUGUIDE	29
BILAGA 2. ENKÄTRAPPORT	30

Introduktion

Detta är en rapport av en kvalitativ studie om verksamhetsformen meröppna biblioteket och hur meröppna bibliotek bedrivs vid folkbibliotek i Skåne. Studien är gjord vid institutionen för kulturvetenskaper vid Lunds universitet med forskningsbidrag från Kultur i Skåne och utfördes under hösten 2014. I föreliggande studie läggs vikt vid hur meröppen biblioteksverksamhet får konsekvenser för lokalsamhällen och bibliotekariens yrkesroll. I rapporten är det följaktligen folkbibliotek som avses när bibliotek nämns.

Vid starten för arbetet med studien, augusti 2014, fanns det i Skåne nio stycken folkbibliotek som har meröppen verksamhet i anslutning till den ordinarie verksamheten. Det är de nio folkbibliotek som denna studie innefattar. De meröppna biblioteken är placerade i Veberöd i Lunds kommun, Kävlinge och Löddeköpinge i Kävlinge kommun, Glumslöv i Landskrona kommun, Strövelstorp och Hjärnarp i Ängelholms kommun, Jonstorp i Höganäs kommun, Anderslöv i Trelleborgs kommun och Rydebäck i Helsingborgs kommun. Under hösten 2014 har dessutom flera andra folkbibliotek planerat att starta upp eller utveckla meröppen verksamhet. Dessa är inte inkluderade i studien men visar på att en övergång till verksamhetsformen är aktuell.

Meröppen biblioteksverksamhet kan definieras som en utökning av bibliotekens öppettider genom att ge besökare tillgång till biblioteket utan att det finns någon personal på plats.¹ Bibliotekens olika öppetformer skulle kunna beskrivas som indelade i två typer. Den första är den traditionella där besökare kan komma till biblioteket, med eller utan lånekort. Biblioteket har en av bibliotekspersonal bemannad informations- och lånedisk dit besökaren kan vända sig för att få hjälp med eventuella frågor eller lån. All media som biblioteket har tillgängligt för utlån är nåbart för besökaren. I typ två, under den meröppna öppettiden, krävs det att besökaren på något vis legitimerar sig (vanligtvis med hjälp av sitt lånekort) för att komma in. Det meröppna biblioteket är inte bemannat med någon fysisk personal och besökaren kan därför inte vända sig till någon för biblioteket ansvarig med frågor under sitt besök. Besökaren kan röra sig fritt i rummet och har, med vissa undantag för dyrbart material, samma tillgång till allt det material biblioteket har att erbjuda.² Om besökaren önskar låna med sig material, eller återlämna material denne använt klart, använder sig denna av en så kallad självservice-lånemaskin. Med hjälp av lånekort eller annan legitimering loggar besökare in mot sitt lånekonto. Därefter identifierar maskinen materialet med hjälp av streckoder eller chip.

I den här undersökningen intresserar vi oss för den utveckling som skett med meröppet som verksamhetsform under tiden den funnits i Skåne. Hur uppstod verksamheten? Vad har förändrats sedan dess? I föreliggande studie har vi önskat rama in ett tidsspänn av erfarenheter av meröppen biblioteksverksamhet. Det bibliotek i studien som har längst erfarenhet av meröppen verksamhet är folkbiblioteket i Veberöd, Lunds kommun, där den första meröppna verksamheten startade i november 2009. Det bibliotek som har kortast erfarenhet av meröppen verksamhet är Rydebäcks folkbibliotek som startade verksamheten den 6 september 2014. Genom att sammanställa yrkesverksammas erfarenheter från både nyöppnade och sedan för sammanhanget lång tid pågående verksamheter kan olika förståelser för meröppen biblioteksverksamhet fångas in. Detta inkluderar både nu aktuella och sådana som formats av erfarenhet från verksamhetsformen.

¹ Tillgänglig: http://www.skane.se/sv/Webbplatser/Kultur-Skane-samlingsnod/Kultur_Skane/Regionbibliotek_Skane/Meroppna-bibliotek/

² På Veberöds folkbibliotek lånas inte DVD-filmer ut under meröppen verksamhet på grund av hög kostnad för nyinköp av dessa.

Bakgrund och tidigare forskning

Det finns flera sätt att bedriva meröppen biblioteksverksamhet och flertalet skäl till att det görs. En omvärldstrend som ligger i linje med meröppen verksamhet är det som kallas dygnetruntsamhället. Internet har möjliggjort att många av de ärenden som människor förr var tvungna att utföra på specifika platser under vissa givna tider idag kan utföras hemifrån, på den tidpunkt man själv helst önskar under förutsättning att man har tillgång till internetuppkoppling och exempelvis en dator. Detta har medfört en högre förväntning på att man skall kunna utföra ärenden överlag. En annan faktor som påverkat utvecklingen av meröppen verksamhet är tekniska framsteg. Inom biblioteken har det handlat om att utveckla självservice-teknik; maskiner och programvara som låter användaren själv utföra uppgifter som förr endast kunde göras av bibliotekarier, exempelvis lån och återlämning av böcker och reservationer på Internet. För meröppna bibliotek är även teknik som automatisk släckning av ljus eller funktionen med kortläsare ytterst väsentlig för att verksamhetens ska kunna fungera.

Ett tidigt exempel på meröppet som verksamhetsform kommer från Singapore National Library Board som 1995 började testa och utveckla lösningar för att öka bibliotekets tillgänglighet i ett led att utöka sin service (Lek Choh 2003, s. 1f). De både tekniska och servicemässiga lösningar som utvecklades ledde 2002 till att National Library Board, i Sengkang, kunde öppna det som troligen blev världens första meröppna bibliotek.

I Danmark har meröppet som verksamhetsform kommit att få en betydande roll för folkbibliotekens utveckling. År 2007 genomfördes en omfattande omstrukturering av kommunsystemet i Danmark, vilket påverkade fördelningen av resurser till biblioteken. Detta ledde till att 131 filialbibliotek lades ner under ett år (Jens Thorhauge, 2010 s. 4). Som ett resultat av nedläggningarna tillsattes en statlig utredning som skulle utvärdera folkbiblioteks roll i informationssamhället. En av tre visioner som utredningen genererade var att folkbibliotekens öppettider behövde utvecklas, exempelvis genom att låta dem vara öppna men personallösa under vissa timmar (ibid.).

I en studie från 2012 har den danske forskaren Carl Gustav Johanssen undersökt danska folkbibliotek med meröppen verksamhet. Johanssens syfte är att undersöka förutsättningarna för de meröppna biblioteken; finns det något utmärkande för platsernas lokala karaktär och användande, hur användarna kännetecknas och vilka faktorer som leder till att verksamheten blir gynnsam (2012, s. 334). Att meröppen verksamhet kunnat införas har sin praktiska grund i de tekniska möjligheterna till självservice men även i besparingar på en politisk nivå, fastslår Johanssen (ibid.).

Intentionen med verksamheterna skiljer sig från Danmark och Sverige. I Danmark uppstod de meröppna verksamheterna av besparingsskäl medan de i Sverige snarare kan ses som ett sätt att möta användarnas behov. Sverige fick sitt första meröppna bibliotek när folkbiblioteket i Veberöd påbörjade verksamheten i november 2009. Initiativet kom från stadsbiblioteket i Lund där idén hade fötts ur en undersökning som gjorts i samband med att man projekterade för ett nytt bibliotek när möjligheten fanns för Lund att bli kulturhuvudstad. Lund blev inte kulturhuvudstad och det nya biblioteket blev inte av men man valde att ta fasta på det som framkom i undersökningen; att något av det som medborgarna önskade sig mest av sitt bibliotek var längre eller utökade öppettider. Initiativet i Lund kom från två yrkesverksamma vid Lunds stadsbibliotek som efter att ha studerat de

danska föregångarna i samspel med bibliotekschefen beslutade att Veberöd hade de rätta förutsättningarna för att få testa på verksamheten.³

Antalet forskningsstudier av meröppet som verksamhetsform är förhållandevis få. Vid sökningar på forskningsartiklar som angränsar till ämnet meröppna bibliotek blir träffarna mycket få och de flesta handlar om studier rörande aspekter på självserviceteknik (SST).⁴ Annan litteratur på ämnet är i form av rapporter, ofta skrivna av professionellt verksamma bibliotekarier, för att utvärdera arbete med meröppet (Se Ålborgs bibliotek 2013, Kultur Skåne 2011). I en del av de tidigare studier vi tagit del av är fokus riktat mot de tekniska lösningarna och användarvänligheten, bland annat genom kartläggning av användargrupper och deras behov (Se Tseng, S. & Kuo, P. 2009, Ålborgs bibliotek 2013). I föreliggande studie har vi istället valt att rikta huvuddelen av vår uppmärksamhet mot folkbibliotek och folkbibliotekariernas roll och funktion. Meröppna bibliotek väcker många frågor som ställer både yrkesrollen och biblioteksformen på sin spets eftersom verksamhetsformen skiljer sig så mycket från den traditionella. I mångt och mycket kan det uppfattas som att verksamhetsformen ifrågasätter folkbiblioteks nuvarande form och innehåll. Det går att se många fördelar med det meröppna biblioteket. I och med verksamhetsformen blir de samlingar och lokaler som biblioteket har i sin besittning, underhåller och inte minst betalar för möjliga att erbjuda besökaren på fler tidpunkter än tidigare. Besökarna kommer åt tidningar, datorer, böcker och annat material på tider då de själva önskar, de kan låta sina behov styra besöken. En annan fördel är att folkbiblioteket även kan erbjuda lokalen som en möjlig mötesplats för medborgarna, ofta på platser där det sällan finns andra fria mötesplatser att tillgå. Bokcirklar, stickcaféer eller andra föreningar kan träffas och hålla sina möten på en offentlig och kostnadsfri plats. Samtidigt väcker verksamheten frågor om vad biblioteket är. Vad händer med bibliotekarien som yrkesroll om bibliotekets verksamhet kan bedrivas utan denna på plats? Är meröppen verksamhet den nya tidens bibliotek eller endast en variant av bibliotek?

Syfte

Syftet med studien är att undersöka vilka konsekvenser meröppen biblioteksverksamhet ger för folkbibliotek dels utifrån verksamhetsformens roll i och koppling till närsamhället och dels vilka konsekvenser verksamhetsformen kan ha på yrkesrollen som bibliotekarie. I studien vill vi även undersöka hur förväntningar och farhågor på relativt nyöppnade meröppna bibliotek ser ut i ljuset av de erfarenheter gjorda inom meröppna verksamheter som bedrivits under en längre tidsperiod. Undersökningen baseras på erfarenheter från yrkesverksamma vid bibliotek med meröppen verksamhet.

Forskningsfrågor

För att besvara vårt syfte har vi arbetat med följande forskningsfrågor:

1. Finns det några gemensamma drag i det arbete en bibliotekarie verksamt vid ett meröppet bibliotek utför och vilka är dessa drag?
2. Finns det något som är kännetecknande för de meröppna biblioteken i termer av demografiska variabler, geografisk placering (landsbygd/stad) och öppettider och vilka är dessa kännetecken?
3. På vilka sätt används det meröppna biblioteket?

³ Ovanstående redogörelse är baserad på en intervju med platsansvarig vid Veberöds folkbibliotek.

⁴ Keywords vi använt oss av: autonom libraries, self service libraries i kombination med public libraries, staffless libraries.

4. Vilka strategiska motiveringar har legat till grund för införandet av den meröppna verksamheten och har de förändrats över tid?

Metod

Materialet i studien är insamlat primärt via två olika metoder - en webbenkät och fyra intervjuer. Webbenkäten har besvarats av personal vid sju meröppna biblioteket. Till detta har fyra djupintervjuer med chefer och platsansvariga knutna till två av de meröppna biblioteken genomförts. Metoderna är valda för att komplettera varandra. Där intervjuerna fångar in ett mer djuplodande och långtgående perspektiv, möjliggör enkäten en bredare ingång till hur anställda ser på verksamheten.

I studien har även ett mindre antal kommentarer från användare av den meröppna verksamheten vid Veberöds respektive Glumslövs bibliotek samlats in. Detta har skett på plats vid respektive bibliotek genom att vi har frågat sammanlagt åtta personer som varit närvarande i lokalen vid tillfället då vi varit där för att intervjua personal. Urvalet har alltså varit slumpmässigt baserat på vilka som befunnit sig i lokalen. Användarna har fått besvara fem kortare frågor rörande om de använder det meröppna biblioteket, hur ofta de använder detta, vad de tycker om verksamheten, om de skulle vilja se förändringar i verksamheten samt om de besökt arrangemang under meröppettid. Användarna är således i liten skala närvarande men de är inte i fokus för denna studie.

Urvalet av medverkande i studien får sägas vara ett strategiskt urval (Trost 2007, s.32 f). Detta då valet av respondenter och informanter baseras på studiens syfte, vilket rör yrkesverksamma vid meröppna bibliotek. Vi har som vi nämner i inledningen avgränsat studien till att innefatta de bibliotek som redan startat sin verksamhet vid den tid då studien började. Baserat på det beslutet skedde urvalet för vilken personal som skulle kontaktas. Därefter kontaktades områdeschef och platschefer hos berörda bibliotek, dels för att introducera studien och dels för att kunna sprida enkäten.

Intervjuerna som genomfördes var av semistrukturerad typ och hölls på respektive informants arbetsplats. Efter att intervjuerna genomförts har de transkriberats. Det är viktigt att här påpeka att det när talad text överförs till skrift genom en transkribering sker en viss tolkning av det som sägs (Rivano Eckerdal 2013). Nyanser som mimik, rörelser och dylikt är svåra att illustrera i transkriberingen. Vi har valt att ta bort pausljud, hummanden och upprepningar för att göra de utvalda citaten mer läsbara och vi har för att visa på betoningar eller tvekan använt oss av kommatering.

Två av intervjuerna skedde på plats vid de meröppna biblioteken, vilket även gav en möjlighet till rundvisning och således en mer praktisk och handgriplig ingång till vilka förutsättningar som kan finnas i lokalerna.

Ett av skälen till att webbenkät valdes som metod berodde på att det saknades resurser och tid för att genomföra intervjuer med alla chefer och platsansvariga. Webbenkäten möjliggjorde helt enkelt att fler bibliotek kunde innefattas i studien. En annan fördel med valet av enkät var att en bredd av erfarenheter hos all personal berörd av verksamheten fångades in - inte bara från ett beslutsfattande håll. Något som stödde metodvalet var att de tillfrågade själva berörs av studien. Det kan således föreligga ett egenintresse i att besvara enkäten, vilket kan ge en högre svarsfrekvens.

Webbenkäten skickades ut via mail till anställda på de bibliotek som innefattas i undersökningen och vilka på olika sätt berörs av den meröppna verksamheten. Även informanterna har besvarat

webbenkäten, vilket innebär att dessa personers svar kan vara så att säga ”dubbelt” närvarande i rapporten. I mailet fanns kort information om studien samt en länk till undersökningen. Två efterföljande påminnelser skickades ut till de som ännu inte svarat på studien. En risk med enkätstudier är att dessa ibland kan ha låg svarsfrekvens, vilket resulterar i ett mindre trovärdigt underlag (Trost 2007, s.135f.). I detta fall inkom 23 svar av totalt 38 respondenter, en svarsfrekvens på 60,53%. Detta får betraktas som en hög svarsfrekvens utifrån mängden respondenter (ibid. s.137). Det är på sin plats att påpeka att detta dock inte är ett pålitligt underlag för att generalisera kring meröppna bibliotek, men att svarsfrekvensen är god inom ramen för undersökningen.

Totalt fanns 25 stycken frågor att besvara i enkäten (se bilaga). Av dessa fanns i 23 stycken frågor möjlighet för respondenten att ange ett fritextsvar, ett svar där respondenten kan kommentera fritt utifrån frågan. 18 av frågorna innefattade olika typer av svarsalternativ för respondenten att välja mellan. Till samtliga av dessa fanns ett fält där respondenten kunde fylla i övriga kommentarer för att komplettera sitt svar.

Underlag som verksamhetsplaner och strategier för den meröppna verksamheten ser olika ut för respektive bibliotek, i vissa fall faller de under den övergripande verksamheten medan de i andra fall inte finns. Då detta ser olika ut har vi inte bedömt att de kan ge ett tillräckligt givande och sammanhållet resultat. Således har vi valt att inte ta med dessa dokument i analysen.

I redovisningen av resultaten benämns de svarande från de olika delarna av undersökningen på följande vis. När en svarande från en intervju omnämns kallas denna ”informant”. Vid citat från intervjuerna benämns informanterna med siffror från 1 till 4, vilka för enkelhetens skull ha förkortats ”I1”, ”I2” osv. De svarande från enkäterna kallas för ”respondenter”.

De frågor som ställts i webbenkäten och intervjun är utformade för att besvara de forskningsfrågor som föreligger i studien. Efter att intervjuerna transkriberats gjordes en djupläsning av intervjuerna och enkätsvaren. Med utgångspunkt i forskningsfrågorna sökte vi efter likheter eller avvikelser i de svar som angetts. I läsningen utkristalliserade sig ett antal teman. Utifrån dessa teman delades svaren in och har analyserats med hjälp av teoretiska begrepp. Vi har låtit textens disposition styras utifrån de fyra mer övergripande teman vi formulerade: *meröppna biblioteket som institutioner, strategiska val för meröppen biblioteksverksamhet, bibliotekariens yrkesroll vid meröppna bibliotek och meröppna biblioteks lokaler och användare*. Inom dessa teman har sedan ett antal mindre avsnitt brutits ut för att belysa särskilda områden samt ge en bättre överblick. Dessa teman kommer att redogöras för i analysen. Det är genom en utgångspunkt i föreliggande förutsättningar och en undersökning av de beskrivningar vi tar del av i intervjuer och enkäter som vi kan nå att tala om konsekvenser av verksamhetsformen och därmed nå syftet med studien.

Som vi tidigare berört är det viktigt att påpeka att en studie inte är objektiv, forskaren gör alltid en tolkning av det material som samlats in (Alvesson & Skoldberg 2008, s.13ff). Det är således denna tolkning som framkommer i studien.

Analys och resultatredovisning

I följande avsnitt presenteras resultat och analys utifrån det insamlade materialet från studien. Avsnittet är indelat i mindre tematiska avsnitt för att ringa in specifika områden utifrån forskningsfrågorna. Avsnittet är upplagt enligt följande disposition: först belyser vi meröppna bibliotek som institutioner, sedan går vi in på strategiska val för meröppen biblioteksverksamhet, följt av bibliotekariens yrkesroll vid meröppna bibliotek och slutligen tas meröppna biblioteks lokaler och användare upp. Inom dessa teman har sedan ett antal mindre avsnitt brutits ut för att belysa särskilda områden samt ge en bättre överblick. I analysen kommer som tidigare nämnt de svarande att benämnas "I1", "I2" osv alternativt som "respondent", beroende på om materialet kommer från intervjuer eller enkäten.

Meröppna bibliotek som institutioner

Stark bykänsla, social kontroll och stolthet

Gemensamt för de meröppna biblioteken i Skåne är bland annat att samtliga är geografiskt placerade på ruralt präglade platser med bebyggelse huvudsakligen bestående av radhus och villor, där befolkningen framför allt består av medelklassfamiljer. Detta kommenteras av de intervjuade vid Veberöds och Glumslövs bibliotek. I3 beskriver Glumslövs demografiska och geografiska förutsättningar på följande sätt:

"Jag tror att det är hundra procent arbetande eller vuxna välmående, hur det ser ut åldersmässigt kan jag inte, men mycket barnfamiljer, det är villor, inga hyres eller inga lägenheter där ute, det tror jag inte, det är lugnt och tryggt och bra, nära havet är det också" - I3

Liknande uppgifter uppges från I2 vid Veberöds bibliotek:

"Det är vit medelklass skulle jag säga, det är väldigt få invandrare, de flesta har det ganska bra, mycket villor, ganska lite flerfamiljsbostäder" - I2

Detta stämmer överens med den bild som respondenterna har av demografin. I enkäten uppges en majoritet av respondenterna (82,6% 19 av 23) att bebyggelsen i området kring den meröppna verksamheten består av villor och/eller radhus. Övriga anger att bebyggelsen är blandad. Att många av de meröppna biblioteket utgörs av landsortsbibliotek gäller även för de meröppna biblioteken i Danmark där en majoritet är förlagda i områden med enfamiljshus (Johansen 2012, s.340).

Samspelet mellan demografin och den geografiska placeringen får betydelse för hur man resonerar kring vilka faktorer som bör finnas för att meröppen verksamhetsform ska kunna bedrivas på ett givande sätt. Återkommande begrepp i intervjuerna är förtroende för befolkningen, social kontroll och stark bykänsla. I Glumslöv beskrivs att det lilla samhället skapar en känsla av samhörighet: "det är en liten by där alla känner alla, där finns ett byalag, det är den här bykänslan" - I3

Även i Veberöd för I2 ett liknande resonemang:

"Ja men jag tror att det som påverkar är nog att det är ganska litet samhälle och att folk känner igen varandra. Jag tror just att den sociala kontrollen är ganska bra, alltså det är någonting som funkar bra på ett sånt här system (...) de ska ju börja på Klostergården i Lund med meröppet och det ska bli så spännande att se hur det funkar där för där har ju inte folk samma koll på

varandra (...) jag tror att det funkar bra också men jag tror att det kan nog vara lättare på ett litet ställe där man inte riktigt vågar bete sig hur som helst för att det alltid någon som vet vem man är på gott och ont” - I2

Genom intervjuerna har det även framgått att det innan Veberöd påbörjade meröppen biblioteksverksamhet fanns en oro för att biblioteket skulle utsättas för vandalism eller skadegörelse när bibliotekarierna inte var på plats:

“alltså det som man har varit rädd för när man öppnade år 2009 var förmodligen vandaliseringen, man ansökte om att få tillstånd till övervakningskameror (...) kameror har man i Danmark, men det har ju inte behövts” - I1

Resonemanget runt övervakningskameror och rädslan för att biblioteket skulle utsättas för vandalism var kopplat till erfarenheter av vandalism i lokalsamhället:

“Vi tänkte liksom att just när det här började så var det ganska mycket förstörelse i byn sådär, det var ganska mycket ungdomsgäng som hade sådär, inte hade så mycket saker här att göra så det var rätt mycket på gång och då kände vi att men gud nu kommer de komma in i biblioteket och förstöra saker” - I2

Oron för vandalisering på biblioteket tycks i mångt och mycket ha stillats på de platser där meröppet har startats och kan utifrån informanternas svar förklaras med en stark bykänsla som medför social kontroll.

Att introducera en meröppen verksamhet innebär att ge användarna ett förtroende att förvalta. Detta förtroende kan i sin tur skapa den sociala kontroll som återkommande nämns som en faktor till varför den meröppna verksamheten fungerar bra. Det behövs tillit för att frivilligt samarbete skall infinna sig (Hardin 2002, s.193f). Med tiden har det meröppna biblioteket i Glumslöv vuxit som en markör för förtroende och stolthet hos användarna menar I4:

“Det är ju lite den byns stolthet med biblioteket som vi själva får värna, att få det här förtroendet, att här i Glumslöv får vi faktiskt själv gå på biblioteket... man har gäster hemma berättar man att vi får gå på biblioteket när vi vill och det är ju lite häftigt” - I4

Ett liknande resonemang lyfter I1 om Veberödsborna:

“jag tror man är stolt att bo i Veberöd och det här är en sådan grej som medverkar till detta att man har, för det är ändå ett förtroende som kommunen ger Veberödsborna måste man ju säga och det har gått så himla bra” - I1

Även en av användarna gav i den mindre användarundersökningen uttryck för stolthet i svaret på vad hen tyckte om biblioteket och beskrev det som en förmån.

Däremot finns det hos informanterna fortfarande en bild av att verksamheten skulle fungera annorlunda utan den starka bykänslan. Informanternas svar indikerar att man känner lägre tilltro eller i vissa fall ovisshet till hur verksamhetsformen ska kunna fungera i större och mer urbana miljöer. Bristande tilltro till en stark social kontroll påverkar hur beslutsfattande instanser har resonerat kring etablerandet av meröppetformen. Ett exempel som illustrerar ett sådant skeende är hämtat från hur man resonerade när man beslutade att starta meröppen verksamhet i Glumslöv:

“man hade faktiskt tänkt på ett annat bibliotek ute i miljonprogram Karlslund och då åkte man iväg på studiebesök till Veberöd med tankar om att man skulle öppna upp där men sedan på plats så kände man att nej nej nej nej det lämpar sig in alls där i det lite stökiga området men Glumslöv däremot som är ett lugnt område där blir det perfekt” - I3

I intervju beskriver I4 ytterligare varför just Glumslöv lämpade sig för meröppen verksamhet:

“Därför att Karlslund är den stökigaste delen av Landskrona (...) men däremot här ute är skötsamheten som i fyrkant, i och med då att förvaltningschefen var med så gick vi direkt till nämnden och frågade skulle inte det kunna vara nånting för nästa år och alla sa med detsamma jo. Så så blev det. Tyvärr var det ju då så att samtidigt som vi satte igång detta veckan efter i princip så stängde vi Karlslund för gott” - I4

Det är viktigt att resonera kring hur olika bibliotek kan ha olika förutsättningar menar I3 och beskriver hur användarna i Glumslöv skiljer sig från de i Karlslund, vilket i sin tur innebär att satsningar kan se annorlunda ut:

“Glumslöv är självgående de behöver inte den här hjälpen, de kan klara sig själva. De kan slå på en dator, de vet vad de vill ha i regel. I Karlslund så behövs det annan sorts verksamhet, så det ställer ju krav på besökarna också, att de ska klara sig själva. Så om man tänker sig att nu satsar vi och gör en investeringskostnad i det området och öppnar upp och sen då om det är möjligt, i den bästa av världar, så gör man samma satsning i ett annat område, men då satsar man mer personal istället” - I3

Vår studie redogör inte för varför Karlslund stängdes.⁵ Men ett resonemangsmönster som utkristalliserar sig hos informanterna är att om ett område upplevs ha svag social kontroll anses det mindre lämpad för en meröppen verksamhet. Huruvida detta överensstämmer med verkligheten är svårt att svara på. Johanssen menar att tanken om betydelsen för den geografiska placeringen och dess koppling till vandalism väcker frågan om meröppen verksamhetsform är lämplig på folkbibliotek i mer urbana miljöer. Enligt Johanssen har merparten av de få fall av vandalism som förekommit skett på bibliotek i mer urbana miljöer, vilket skulle kunna ge stöd åt resonemanget. Samtidigt framhåller han att erfarenheter från meröppna bibliotek i urbana områden i Taiwan pekar på att det inte finns något samband, då dessa inte utsätts för skadegörelse eller vandalism (Johanssen, 2012, s.335). Detta väcker tankar kring om meröppna verksamheter i urbana områden även skulle lämpa sig här.

⁵ Kommentar från I3: "Karlslundsbiblioteket (i det stökiga området) var ett kombinerat folk- och skolbibliotek beläget i utbildningsförvaltningens lokaler. Biblioteket stängdes eftersom lokalen skulle användas som förskola. Det handlade inte om en besparing eller något liknande. Vi hade helt enkelt inget val. Numer bedriver vi, förutom ett skolbibliotek, en helt annan verksamhet i området. Tillsammans med Landskronahem har vi öppnat LAB, en gratis unik fritidsverksamhet för flickor 9-13 år där lustfyllda kreativa processer sätter fokus på läsning och läsförståelse. Ett sätt att anpassa bibliotekets utbud efter förutsättningar och behov. Med meröppet hade vi inte nått den här gruppen. Endast vuxna låntagare har access under meröppet tid."

Institutionen som normbärande plats

Det finns flera skäl till att besökare använder sig av det meröppna biblioteket. Platschefen på Veberöds folkbibliotek uppger att en del av användarna besöker biblioteket för att nyttja dess funktion som lokal. En del besökare nyttjar rummet för att ägna sig åt läsning eller studier/arbete medan en del använder biblioteket som mötesplats. Detta gör att lokalens utformning i viss mån blir central för denna sorts användande. I Veberöd bestod länge biblioteket av ett enda rum, detta är högt i tak och har mycket ljusinsläpp. I och med att den meröppna verksamheten drog igång upptäcktes att biblioteksrummet blev otillräckligt för att kombinera olika besökares användning av platsen; ett behov av en plats för tyst aktivitet blev tydlig.

“Stickcaféet var ganska på hugget när vi startade (...) då brukade de vara här på lördagseftermiddagar och det sa vi gick ju jättebra men sen var det ju så att samtidigt hade vi rätt många som kom hit för att plugga och som då satt precis bredvid och som då tyckte att biblioteket skulle vara en lugn plats medan stickcaféet tyckte det skulle vara en mötesplats och båda har ju rätt... Det är ju jättesvårt det där liksom, så att det blev ganska mycket tjafs och det var rätt tråkigt. För tanken var ju att alla skulle kunna få använda biblioteket på olika sätt, men det funkade inte så bra med hur lokalen var utformad” - I2

I Veberöd kunde problemet lösas genom att ett “tyst rum” öppnades i anslutning till den större bibliotekslokalen. Problemet med att användares idéer om biblioteket krockar är inte unikt för meröppen biblioteksverksamhet, men väl så aktuellt att beakta och kanske mycket relevant i den meningen att det inte finns personal på plats för att agera som “medlare” i meningsskiljaktigheter och dels för att det bör tas i beaktande vid ombyggnation inför ett öppnande av meröppet. Det talas inom biblioteksforskningen om att bibliotek är inne i ett paradigmskifte. Med detta menas att det traditionella biblioteket med tyst förkovran i läsning eller studier, är något som inte längre är lika kännetecknande för hur ett bibliotek används. Paradigmskiftet har fört oss mot ett bibliotek där lokalen i högre utsträckning används för olika typer av utåtriktade verksamheter och möten (Carlsson 2013, s.74f). Normerna kring vilket beteende som är acceptabelt i biblioteket har skiftat med utvecklingen och till följd uppstår krockar mellan besökares förväntningar på förväntat beteende från andra besökare.

På grund av paradigmskiftet kan folkbibliotek sägas vara samhällseliga institutioner i förändring. Institutioner är till sin karaktär inte förändringsvriga. De kännetecknas av gemenskap, tröghet och likabehandling menar forskarna Lars Erik Jönsson, Anders Persson och Kerstin Sahlin (2011). De är platser kopplade till särskilda ordningar, regler och överenskommelser och det finns som ovan noterat en förväntan på att dess användare ska kunna förstå och bete sig enligt institutionens osynliga regler. Jönsson, Pettersson och Sahlin har undersökt fenomenet institutioner och menar att gemensamma drag framträder trots att institutionerna uppdrag inbördes kan avvika:

“... institutioner ger uttryck för socialt tvång, är beständiga över tid och reglerar individers och andra aktörers handlande” (Jönsson, Pettersson & Sahlin 2011, s. 107).

Institutionerna delas in i två kategorier, dels de som är avsedda för “problematiska sociala kategorier”, dels de som är avsedda för att “producera och förmedla kunskap”. Folkbiblioteket tillhör den senare (ibid.). Jönsson, Persson och Sahlin anlägger ett Goffmanskt perspektiv på hur institutioner styr aktörers handlande och på så vis blir bärare av normer rörande beteende. Sociologen Erving Goffman talade om institutioner som “samhällets identitetsvärden” i analyser av det “normala” och det “avvikande”. De skriver följande:

“Identitetsvärdena beskrivs som de normativa och institutionella regleringarna av, förväntningarna på och föreställningarna om hur individer ska vara, uppträda se ut och göra”. (Jönsson, Pettersson & Sahlin 2011, s. 36)

Med detta som bakgrund kan det vara intressant att beakta svaren på om sättet användarna använder biblioteket skiljer sig åt under meröppettiden från den ordinarie öppetiden. Enkätsvaren ger uttryck för att kan var så att biblioteket används på olika sätt när personalen är där och när den inte är det. 39,1 % (9 av 23) uppger att sättet på vilket biblioteket används under den meröppna verksamheten skiljer sig från hur den används under bemannade öppetider. Bland annat skriver två respondenter att användarna har större möjlighet till att vara privata när de lånar, till exempel skriver en respondent följande: “Många verkar passa på att låna “skämmiga” saker när det inte är någon personal.” - Respondent

En annan respondent har skrivit:

“Personalen är aktiv och interagerar mycket med låntagarna, socialt, men också mycket boktips och rekommendationer. Det märks också att låntagarna under meröppet själva får leta sig fram utan hjälp. Det syns att de kollar på saker då det är lite att ställa till rätta. Kanske ger det också större frihet att kunna titta och låna helt privat, även om vi annars inte håller koll på vad de lånar eller så. En fördel med utlåningsmaskiner”. - Respondent

Citaten ovan kan ses som exempel på att personalens närvaro upprätthåller normer för beteende på biblioteket. Användarna ändrar sitt beteende beroende på om personalen finns på plats i lokalen eller ej. Detta ändrade beteende skulle också kunna ses som en fördel för användarna, vilka potentiellt kan känna sig “friare” i sitt sökande efter litteratur de annars inte skulle söka upp. Goffman menade att individer beter sig olika beroende på om de har en “publik” som iakttar dem, vilket kan kräva att individen måste spela en för sammanhanget accepterad roll, kontra om de är ensamma på en plats (Goffman 2004, s.218 f.) Detta skulle även kunna vara giltigt för användarna vid det meröppna biblioteket.

Meröppna bibliotek som medskapare av platser kulturella identitet

Biblioteket kan fungera som identitetsskapare för de platser där de befinner sig. I1 påpekar till exempel att biblioteket och den meröppna verksamheten kan skapa positiv publicitet för en kommun eller ett samhälle:

“säkert studiebesök från ja vet inte 60-70 kommuner kanske alltså, så vi har ju blivit kända i hela Sverige, så det är ju också en marknadsföring av Lund som är väldigt positiv” - I1

Att ha ett bibliotek kan ge områden ett lyft, såväl ekonomiskt som socialt. Detta fastslår de danska biblioteksforskarna Skot Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen i sin studie av biblioteks roll för stadsutveckling. Bibliotek som plats för livslångt lärande, åtkomsten av kunskap och information, workshops, kurser och bokcaféer är en faktor till att detta lyft sker menar de (Skot Hansen, Hvenegaard Rasmussen, Jochumsen 2011 s. 74). I vår enkätundersökning uppger 60,9% (14 av 23) att det inte finns andra kulturinstitutioner i närsamhället. Biblioteket kan tänkas få en mer framträdande roll hos innevanarna om det är den kostnadsfria mötesplatsen och kulturinstitutionen. Även i en tidigare användarundersökning visar Hvenegaard Rasmussen och Henrik Jochumsen (2000) på att folkbiblioteken kan spela en viktig roll i att skapa lokal förankring. Genom att använda det lokala folkbiblioteket kan befolkningen uppleva sig delaktiga i lokalsamhället och på så vis bidrar biblioteket till att stärka den lokala identiteten (s. 140).

Skot Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen menar att folkbiblioteketen i de stora städerna idag är beroende av sina relationer och samarbetspartners. Detta beror på att det finns en högre förväntan på biblioteken som agenter i ett upplevelsesamhälle (Skot Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen 2011, s. 15). I och med de argument som framförs i samband med meröppet går det att se kopplingar till att även biblioteken på mindre orter försöker anpassa verksamheten till en annan typ av biblioteksverksamhet mer inriktad på kultur, möten och upplevelser. I3 understryker detta:

“vi måste ju för sören ändra på verksamheten rätt så radikalt för att överhuvudtaget finnas kvar så vi inte blir bara tysta rum som man pratar om att det måste finnas. Vi måste bli angelägna och då är ju tillgängligheten en sak och att det är attraktivt innehåll ett annat” - I3

Enligt Skot Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen kan dessa partnerskap ingås tillsammans med lokala föreningar eller samhällseliga organisationer. Vinsten för biblioteket handlar om att stärka sin relation till lokalsamhället genom att fungera som “rum, facilitator eller brobyggare” (Skot Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen 2011, s. 15). Samarbeten med lokala krafter kan gynna både orten och biblioteket. I kulturplanen för region Skåne 2013-2015 uppmanas biblioteken att förbättra och förnya sina arbetsmetoder för att “vara närvarande i lokalsamhället utanför institutionen” (Region Skåne u.å, s.15). Informanterna I2 och I4 nämner att både Veberöd och Glumslöv har mindre grupper som använder det meröppna biblioteket som möteslokal.

“Stickcaféet var ganska på hugget när vi startade för de hade då suttit och träffats på caféer här i byn (...) men sedan är det rätt mycket spontanmöte, Lions till exempel, om de ska träffas och är många så kan de mycket väl komma hit och sitta” - I2

I Glumslöv använder flera lokala grupper det meröppna biblioteket för sina möten.

“byalagen har sina möten här, antennföreningen har sina möten här, nu i höst så är där ett gäng tjejer som har hållit på med (...) läsecirkel” - I4

På svaret om fler aktörer har börjat använda biblioteket sedan den meröppna verksamheten infördes uppger respondenterna blandade svar. 21,7% (5 av 23) av respondenterna anger att de inte har någon uppfattning om huruvida fler aktörer (ex. stickcafé) använder lokalen under meröppen tid, medan 21,7% (5 av 23) inte vet om så är fallet. 26,1% (6 av 23) instämmer delvis i påståendet. I kommentarerna nämner flera respondenter att det har gått för kort tid för att kunna utvärdera om externa aktörer använder det meröppna biblioteket. En annan tänkbar anledning till att man inte vet kan vara om aktörerna inte behöver meddela att det lånar lokalen, samt att de besöker biblioteket när personalen inte är där. Även informant I3 nämner detta.

“men det finns ju jättemycket att både utveckla och utmaningar i det att man släpper in besökarna, att de får ta över. Det finns ju hur mycket som helst man kan tänka sig att de kan göra, ha det som möteslokal, ordna loppis, ja alltså det finns ingen gräns egentligen för vad man kan göra på ett bibliotek (...) men frågan är hur mycket man ska tillåta också eftersom vi inte har övervakningskameror som man ju hade i Danmark, så vi har ingen aning om vad som händer egentligen. Det är intressant i en offentlig lokal” - I3

Detta väcker intressanta frågor kring hur det meröppna biblioteket skall förhålla sig till externa aktörer; vem som får använda platsen, under vilka former samt hur stor kontroll och vetskap personalen har kring detta.

Strategiska val för meröppen biblioteksverksamhet

Intern strategi

I enkätsvaren anger respondenterna att de generellt har en mer positiv inställning till den meröppna verksamheten i nuläget kontra vilken inställning de hade innan verksamheten initierades. Totalt 13% (3 av 23) svarar att deras inställning var neutral till införandet, 17,4% (4 av 23) uppger att de inte vet, och 4,3% (1 av 23) uppger att denna var mycket negativ. På frågan om vilka erfarenheter man har idag av verksamheten uppger ingen att de är negativa, neutrala eller att de inte vet. Här uppger alla svarande att de har mycket positiva (56,5%, 13 av 23) eller positiva (43,5%, 10 av 23). Detta tyder på att införandet av verksamheten har upplevts positivt av personalen.

97,5% (22 av 23) av de medverkande i enkäten svarar att de instämmer helt i påståendet om att de har en god förståelse kring varför den meröppna verksamheten har införts. Detta kan indikera att kommunikation rörande hur den meröppna verksamheten bidrar positivt till den ordinarie verksamheten har varit tydlig eller på annat sätt "lyckad". Bland annat kommenterar en respondent på följande vis:

"Jag har initierat meröppet tillsammans med bibliotekschefen och ser det som en naturlig utveckling av verksamheten. Vi är sent ute, behovet har funnits ett bra tag."

Samtidigt säger I2 om beslutet om att införa meröppen verksamhet på Veberöds bibliotek:

"sen så bara sådär bestämdes det liksom att det skulle bli här och vi hade inte någonting att säga till om alls utan det bara såhär jaha. Och vi tyckte att, men varför här för vi har ju mest öppet av alla filialer redan. I början tyckte vi liksom att men gud nu kommer det bara att förstöras och sådär så vi var nog lite skeptiska" - I2

Som det inledande stycket visar anser sig en klar majoritet ha en god förståelse för varför verksamheten har införts. På frågan om respondenterna anser sig ha en god förståelse för hur den meröppna verksamheten fungerar finns den en marginellt större spridning i resultaten. 78,5% (18 av 23) instämmer helt i påståendet, medan 17,4% (4 av 23) instämmer till största del och 4,3% (1 av 23) instämmer delvis. En respondent har valt att kommentera svaret: "Teknikstrul som jag inte har full koll på" - Respondent. Även i fritextkommentarer kopplade till andra frågor återkommer kommentarer om tekniken. Som en kommentar till påståendet om erfarenheter av verksamheten har en respondent skrivit: "Alldeles för mycket problem med dörr och lås och att det inte funkat rent tekniskt" - Respondent

På påståendet om respondenterna upplevde att användarna var nöjda med den meröppna verksamheten instämmer en majoritet. När vi frågade användarna under våra besök i biblioteket⁶ indikerade deras svar att respondenternas uppfattning stämmer. Sex utav de åtta användare som tillfrågades uppgav att de brukade använda biblioteket under meröppettiden. Alla som tillfrågades var positivt inställda till att verksamheten fanns.

Som en uppföljning av de svar vi insamlat från intervjuerna och enkäterna skickade vi en mailförfrågan om huruvida de olika biblioteken använde sig av strategiska verksamhetsdokument för den meröppna verksamheten. Totalt fick vi fem av sju svar, av vilka samtliga uppgav att de inte hade specifika strategiska dokument för den meröppna verksamheten. Att det saknas verksamhetsdokument skulle kunna försvåra spridningen av förståelse för den meröppna

⁶ Detta skedde under bemannad öppetid.

verksamheten och dess innehåll. Fortsättningsvis när vi talar om strategier menar vi uttalade eller indirekta sådana.

Meröppet som strategi för användarnas förändrade vanor

De meröppna biblioteken innebär inte att besökarna har tillgång till sitt bibliotek dygnet runt. Öppettiderna varierar något från bibliotek till bibliotek. På åtta utav de nio biblioteken i denna studie har besökare med meröppet-access tillgång till biblioteket till och med klockan 22, såväl vardag som helg.⁷ Från vilken tid som användarna kan komma åt det meröppna varierar ytterligare något och kan på vissa bibliotek se olika ut på olika veckodagar. En del bibliotek erbjuder meröppet redan från klockan sju eller åtta på morgonen, medan andra har valt att meröppet-accessen börjar först klockan tio. Två bibliotek har meröppet först från klockan 13 respektive klockan 14 en dag i veckan. I både intervjuer och enkäten framkommer det att användarna önskar sig längre öppettider. I2 kommenterar öppettiderna på följande vis:

“vi öppnar ett en dag i veckan då vi har möte och såna här grejer och vi får otroligt mycket folk som hela tiden säger men varför måste ni ha stängt(...)här har man redan fått lite mer och då liksom vill man ha ännu mer, man kan nog ha öppet 24 timmar om dygnet tror jag” - I2

I intervjuerna återkommer informanterna till att trender som dygnetruntsamhället har påverkat besökarnas vanor och har bidragit till utvecklingen av meröppet som verksamhetsform.

“man är van att åka och handla senare eller man går in på nätet och gör grejer eller beställer varor(...)jag tror man efterfrågar nog mer en verksamhet som är öppet på obekväma tider” - I2

I1 gör också en parallell till hur samhällets förväntningar på tillgänglighet förändrats över tid:

“det skiljer otroligt lite på bibliotekens öppettider sedan 60-talet och tittar man på hur livet såg ut på 60-talet så stängde hela Sverige klockan ett på lördagar och sen öppnade man igen klockan nio en måndag morgon(...)en vana som har ändrats i Sverige jättekraftigt, en annan är ju hela Internet med att man kräver någon slags 24-7-service, man är van att kanske betala sina räkningar en söndagskväll klockan elva (...)jag är ju säker på att vi måste hänga med i den ökade tillgänglighet ja hela den trenden” - I1

På frågan om vilka strategiska motiveringar som låg till grund för införandet av den meröppna verksamheten uppger informanterna att man önskade göra biblioteket tillgängligt för fler så att resurserna bättre kunde nyttjas och av personer som annars inte kunnat komma till biblioteket på grund av de begränsade öppettiderna.

“man ville nå den här gruppen av låntagare som inte kommer så mycket till biblioteket medelålders, familjer och sådana som pendlar och jobbar och har svårt och hinna på dagtid, och att man liksom man skulle utnyttja resurserna bättre liksom att alla böcker och all media finns där nu så det är dumt att ha det inlåst alltså så pass stor del av tiden” - I2

Även I1 påpekar att lokalen och samlingarna bör användas och säger att *“vi betalar ju hyra för hela tiden, där står ju liksom våra boksamlingar och man kommer inte åt dem”*.

Kulturgeografen Ann-Catherine Åhquist har forskat på vardagslivsperspektiv som ett planeringsredskap inom stadsplanering. Hon menar att olika aspekter av människors vardagsliv

⁷ För information om öppettider, se respektive biblioteks hemsida i källförteckningen.

påverkas av stadsplaneringen, sett till både tidsmässig och rumslig organisering av staden (2005 s.262). Hur verksamheter är lokaliserade, hur vi kan transportera oss till dem och på vilken tid vi kan besöka dem är faktorer som påverkar vårt användande av dem. Detta innebär att ett biblioteks lokala placering kan få betydelse för användningen. Även öppettiderna påverka hur människor i sitt vardagsliv får tillgång till biblioteket.

Det meröppna biblioteket - en mötesplats i samhället?

Ett argument som återkommande dyker upp, både i svaren på enkäter och i intervjuerna, är det meröppna bibliotekets potential som mötesplats i lokalsamhället.

“Meröppet ger också en möjlighet att inom vissa gränser använda biblioteket som en mötesplats i ett samhälle som inte annars har precis några offentliga sådana”

- Respondent

I4 svarar på frågan om det var en strategisk motivering att biblioteket skulle kunna komma att användas som en mötesplats: “Det är jag absolut säker på, ja att lokalen ska användas, den ska inte när jag går hem på torsdagen stå tom till på måndag igen utan den ska kunna användas.” - I4

Zachary P. Neal (2010), amerikansk professor i psykologi, menar att offentliga platser som bibliotek finns överallt omkring oss och är något de flesta möter eller använder sig av varje dag. Dessa platser kan te sig oproblematiska, men är i själva verket komplexa. På offentliga platser står det individer och grupper fritt att komma och gå samt använda platsen för dess avsedda användningsområde. Besökarna kan också välja vara aktiva deltagare eller passiva betraktare. Som ett exempel på publika platser vilka är mer komplexa än de kan te sig vid en första anblick tar Neal upp biblioteket. Vem som helst kan använda biblioteket för att låna vilka böcker de vill. Bibliotek är visserligen öppna för ”alla” men omgärdas av vissa regler och öppettider vilket innebär att tillgängligheten ändå är begränsad. När det gäller meröppna bibliotek så får, som vi beskrev inledningsvis, användare tillträde till dem efter att de på något vis legitimerar sig, oftast med sitt lånekort. Tillträde förutsätter därmed kontroll på ena annan nivå än det traditionella biblioteket vilket kan vara ett hinder. Neal menar också att offentliga platser kan vara offentliga i teorin men inte i praktiken, om det finns någon som övervakar den offentliga platsen (till exempel en vakt eller liknande) kan det verka hämmande för användarna (s.2ff).

Region Skåne lyfter i Kulturplanen för 2013 - 2015, ett strategiskt vägledande dokument för utveckling av kultur i regionen, fram meröppna bibliotek som en aspekt av folkbibliotek som lokala mötesplatser och anger även moderna levnadsvanor som ett argument till meröppen verksamhet ökar potentialen för att folkbiblioteken ska kunna nyttjas (Region Skåne u.å, s. 15). Tanken på folkbibliotek som mötesplatser innefattar således i allra högsta grad meröppen verksamhet. Detta återkommer även i den danska studien av Johanssen, som använder sig av begreppet third place (Johanssen 2012 s.340). Begreppet third place är myntat av urbansociologen Ray Oldenburg. Oldenburg beskrev vardagslivet som indelat i skilda platser för social interaktion eller *places* där hemmet och arbetet utgjorde det *first* och *second place*. *Third place* benämnde Oldenburg (1989) de platser för social interaktion som inte placerar sig inom de två första, dessa tar plats i det offentliga rummet och kan utgöras av exempelvis caféer. I sin bok *The great good place* argumenterar Oldenburg för att dessa platser är speciellt gynnsamma för demokratin, civilsamhället och för det aktiva deltagandet i dessa båda. Johanssen menar i sin tur att en av framgångsfaktorerna för meröppen verksamhet handlar om att biblioteken bör stimulera användandet av bibliotekslokalen som en lokal third place/mötesplats (Johanssen, 2012 s.340) Detta hänger samman med folkbiblioteks demokratiska uppdrag (Bibliotekslag 2013:801).

Ett annat exempel från forskningen som framhåller vikten av att stimulera biblioteksverksamhet med exempelvis programpunkter för att de ska fungera demokratifrämjande är biblioteks- och informationsforskaren Andreas Vårheim som i en studie från 2014 har undersökt om och i så fall hur bibliotek kan generera socialt kapital och en ökad tilltro mellan människor i samhället, så kallad "generalized trust". "Generalized trust" handlar om människors förmåga att lita på främlingar, vilket ställs mot det som kallas "particularized trust", något som i sin tur handlar om människors förmåga att lita på människor i grupper man själv tillhör, så som familj, vänner och dylikt. Vårheims studie bygger på resultat av en undersökning gjord med kursdeltagare och bibliotekarier på folkbibliotek i USA. Vårheim menar att folkbiblioteket genom att anordna olika typer av programpunkter såsom datorkurser, språkcaféer etc. kan bidra till att socialt kapital förmedlas. I undersökningen skedde detta genom att kursdeltagarna gick från att interagera med andra kursdeltagare till att börja interagera med övriga, för dem obekanta, biblioteksbesökare. Skälet till detta angavs vara att kursdeltagarna började betrakta övriga biblioteksbesökare som likar i termer av användandet av biblioteket och sökandet efter kunskap, man delade samma målsättning.

I2 beskriver ett förändrat beteende hos användarna som hänger samman med den meröppna verksamheten på följande vis:

"Jag märker ju det att låntagare hjälper varandra mycket mer än vad de gjorde förr sådär att man hinner knappt fram ibland. För att det är alltid någon som tar tag i och visar någon och det är rätt häftigt. För så upplever jag inte att det var så." - I2

Det finns alltså tendenser vilka pekar mot att användarna interagerar mer med varandra. Utifrån Vårheims studie skulle det dock kunna innebära att det är bara om de meröppna biblioteken faktiskt används som mötesplatser, och då används så att inte bara redan slutna sällskap använder dem eftersom det bara genererar "particularized trust", som de faktiskt kan fungera som demokratifrämjande ur en mötesplatsaspekt. Vi menar att det inte nödvändigtvis innebär att bibliotekspersonalen måste sätta agendan för ett programinnehåll, men att det är viktigt att arbeta med att stimulera den meröppna verksamhetens mötesplatspotential. Att skapa stadgar för användandet, att hjälpa till med marknadsföring av programpunkter osv. kan vara olika sätt att arbeta för att få till en dynamisk mötesplats. Det handlar till viss del om att involvera bibliotekets verksamhetsmål i det meröppna - utan att för den sakens skull detaljstyra vad verksamheten ska innehålla.

Bibliotekariens yrkesroll vid meröppna bibliotek

När lokalerna öppnas för användare även då personalen inte befinner sig på plats innebär det att frågor kring själva yrkesrollen och vad den egentligen innefattar uppstår. Svaren från respondenter och informanter antyder att det med meröppen verksamhet kommer nya göromål vilka kan innebära både nya möjligheter såväl som uppfattas som hot mot professionen. I undersökningen ger respondenterna och informanterna uttryck för båda sidor.

I2 säger att hållningen gentemot besökarna har blivit mer pedagogisk:

“Jag tycker det är väl mer att man försöker ha en mer pedagogisk roll när folk kommer hit. Att man hela tiden har i bakhuvudet att de ska kunna klara sig själva. Att man är noga med att visa nya låntagare. Vi visar runt liksom och att man visar dem hur man söker i katalogen och hur man hittar de reservationer man har beställt och alltså sådana grejer som man kanske annars tänker att ja, men det kan vi alltid hjälpa till med. Liksom det är viktigt att folk kan allt det där” - I2

I samband med införandet av meröppet fanns en del farhågor kopplat till verksamhetsformen. Oron inför att meröppet skulle kunna generera i nedskärningar i personalstyrka fanns initialt bland personalen och finns fortfarande kvar trots att det passerat fem år sedan den första meröppna verksamheten startade. På svaret om frågan efter reaktioner från användarna kring införandet av den meröppna verksamheten uppger 95,7% (22 av 23) att de har varit positiva. Däremot lämnar en respondent kommentaren:

*“Någon har frågat hur det drabbar personalen om personalnedskärningar är en risk. Detta oroar i ett litet lokalsamhället, dels för att de bryr sig om oss som arbetar här, dels för att de trots allt föredrar att biblioteket är bemannat så mycket som möjligt”
- Respondent*

I intervjuerna lyfts också kommentarer om personalnedskärningar som potentiell riskfaktor:

“Ja om jag ska måla fan på väggen så kan man ju tänka sig där att helt plötsligt ska man spara i förvaltningen... när [namn] går i pension om två år så behöver man ju inte tillsätta en halvtjänst där ute längre utan vi kan ta slå ihop det med någonting annat så att det blir ett sätt att spara (...)” - I4

Då inspirationen till meröppen verksamhet kommer från Danmark, där de i viss mån använts som ett incitament till personalnedskärningar, kan dessa farhågor ses som en naturlig följd. Samtidigt antyder svaren från intervjuerna och enkäterna att meröppen verksamhet inte innebär att arbetsuppgifter försvinner, snarare tvärtom. En respondent uppger under övriga kommentarer att *“Det som är lite negativt är att inre tid är ett minne blott. Meröppet=merarbete. Hoppas politikerna förstår det”*.

Flera respondenter kommenterar att det har blivit mer arbete med att ställa upp böcker och att ordna i biblioteket sedan den meröppna verksamheten infördes. En respondent skriver följande:

“Jag är anställd efter meröppets införande och kan därför inte jämföra, men jag har hört att det var mindre att ställa tillrätta och städa tidigare. Fler använder också biblioteket vilket leder till fler beställningar, lån och lämningar som ska tas om hand, ställas tillbaka på rätt plats och skickas med transport. Momentet med att förklara hur meröppet fungerar har förstås också tillkommit.” - Respondent

Informanterna I2 och I4 säger att arbetsuppgifterna inte skiljer sig nämnvärt från tidigare upplägg, utan att det snarare är uppdelningen av dem som ändrat karaktär. De nämner i överensstämmelse med enkätsvaren att det blivit mer arbete med exempelvis bokuppsättning och iordningsställande av biblioteket jämfört med innan, eftersom personalen inte befinner sig i lokalen samtidigt som meröppetanvändarna. De nämner dock också att de upplever att de inte har lika mycket kontakt med användarna (se även i avsnitt *Kontakt med användare*) eftersom det potentiellt kan vara så att användare som skulle behöva hjälp från personalen inte längre är där under bemannade öppettider.

I både enkäter och intervjuer lyfts kommentarer kring att användarna kan ha svårt att avgöra när personalen är i yttre eller inre tjänst, och därmed inte i egentlig mening är tillgängliga för användarna. Exempelvis kan användarna komma med frågor till personalen under den meröppna verksamheten. Detta kan skapa en frustration för personalen som inte kan utföra sina sysslor utan att riskera att bli avbrutna av användare. En respondent skriver:

“Jag upplever det som att användarna har förståelse för hur det meröppna biblioteket fungerar för dem, d.v.s. hur man kommer in genom dörren, hur man använder maskiner, etc. Upplever dock att de har mindre förståelse för hur det fungerar för oss, d.v.s. att vi i egentlig mån inte är tillgängliga som vanligt när det är meröppet.” - Respondent

I Veberöd uttrycker informanten följande: “(...) är vi här så är det ofta så att folk ska passa på och fråga ändå, jag vet att du inte jobbar men” - I2

I2 fortsätter:

“för det är inte så att vi absolut måste ha tillgång till biblioteket helt själva så men det är det att vi så fort man ska gå någonstans så haffas man (...) när du kommer till kontoret på morgonen så är rummet fullt med folk som dessutom har en massa frågor hela tiden (...)” - I2

Just i Veberöd beror detta på lokalens fysiska utformning. Det publika biblioteket är direkt kopplat till kontoret genom en gemensam hall, vilket innebär att användarna kan komma och knacka på dörren. I och med att personalen rör sig ute i det faktiska biblioteket blir det också svårt för användarna att avgöra om de är tillgängliga eller ej.

Att som anställd “släppa kontrollen” över biblioteket är något som I1 tar upp och som sedan I2 återkommer till. Besökarna vänjer sig vid att röra sig i biblioteket på egen hand, utan att det finns någon personal att fråga om hjälp. Respondenterna uppger att användarna har blivit mer självständiga och självgående sedan den meröppna verksamheten infördes. Bland annat nämner en respondent att “låntagaren som även tidigare hade kunnat lösa saken själv nu också gör det”. Att användarna har blivit mer självständiga skulle kunna innebära att det frigör tid för personalen att röra sig ute i samlingarna och att arbetar läsfrämjande genom samtala med användarna i biblioteket.

En fråga som väcks i samband med meröppen verksamhet är att om bibliotekarien inte behöver vara närvarande i rummet för att användarna skall kunna utföra ärenden, vad behöver yrkesrollen då innefatta? Biddy Fisher (2011), tidigare ordförande för CILIP (The Chartered Institute of Library and Information Professionals) menar att alla professioner definieras genom exkludering - de kan utföra något som gemene man inte kan. I takt med utvecklingen vill användare uppfylla sina behov av information på enklare och effektiva sätt. Dessa färdigheter har traditionellt förknippats med biblioteket och informationsprofessioner, men kan nu i stora drag göras på egen hand. Fisher menar att det här uppstår ett problem i och med att bibliotekarien “förlorar” en del av det som gör

professionen unik. För att kunna bemöta det växande informationssamhällets krav på att användaren själv skall kunna söka efter och använda information måste bibliotekarien alltså utforma nya strategier kring hur professionen skall kunna bli unik, relevant och framåtsträvande (Fisher 2011, s.260f).

Yrkesrollen kan sägas behöva vara närvarande även i sin frånvaro. Självständighet till trots har användarna inte kunskap om de bakomliggande strategier och praktiker som bibliotekarierollen innefattar. Biblioteket kan inte lämnas över till användarna utan en ingång till hur det används, det krävs stor organisation och hjälp från de anställda för att upprätthålla verksamheten. I det meröppna biblioteket finns det en utmaning i att till exempel förmedla den information användarna behöver för att själva kunna navigera i lokalen.

Meröppna biblioteks lokaler och användare

Kontakten med användarna

I enkäterna uppges att biblioteken har olika sätt för användarna att kommunicera med personalen om de undrar något under meröppen verksamhet. En respondent uppger att de har en direkttelefon till huvudbibliotek som besökarna kan använda för att ställa frågor men de flesta respondenter anger att kommunikation från besökarnas sida sker med hjälp av framlagda papper och pennor så att besökaren kan lämna meddelanden till personalen. Vissa uppger även att det finns ett alternativ att lämna meddelande via mail eller Facebook. På Glumslövs bibliotek kan användarna under den meröppna verksamheten kommunicera med personalen via små formulär som ligger i biblioteket. Även på biblioteket i Veberöd kommunicerar användarna via lappar som de lämnar vid disken. I2 påpekar att det kan handla om större mängder frågor och meddelanden under tillfällen då lånemaskinerna slutat fungera eller liknande:

“(...) speciellt om det varit någon helg sådär och så har systemet slutat funka för det händer ju att hela disken har varit helt full och då har liksom alla hittat på olika sätt att lösa saker ” - I2

Som svar på frågan om det finns några tydliga problem eller utmaningar gällande verksamhetsformen med det meröppna biblioteket svarar en informant att det är synd att de som endast använder sig av det meröppna biblioteket går miste om tips och samtal med personalen som de kunde haft nytta av. En respondent har skrivit:

”Det sker nog inte så mycket kommunikation när vi inte är där, kanske något vi borde bli bättre på. Är det så att vi är på plats när det är meröppet hjälper vi till som vanligt (svårt att låta bli)” Respondent

På frågan om hur man skulle kunna göra bibliotekarien mer närvarande i biblioteksrummet trots att den inte är där fysiskt, svarar I2 Veberöd.

”Vi har pratat ganska mycket om att vi skulle vilja ha mycket mer interaktiva skärmar till exempel där vi skulle kunna lägga in mycket mer information, alltså det kan vara allt från boktips till hur man hittar på hyllorna och sådär, så jag tror att man skulle kunna fortsätta att utveckla den biten ” - I2

I4 uttrycker sig runt den funktion som ett samtal mellan besökare och bibliotekarie kan innebära: *”... nu är jag inte här så att nu kommer man ju inte fram och frågar efter det och jag undrar lite grann var tog de frågorna vägen”. - I4*

Den meröppna verksamheten innebär att en större del av samhällets invånare kan ta del av bibliotekets lokaler och samlingar vilket bidrar till att dessa kan användas i högre utsträckning. Både I2 och I4 nämner dock att de tycker att det är synd att låntagare som tidigare kommit till biblioteket under bemannade tider kommer mer sällan eller helt använder sig av den meröppna verksamheten. Närheten till besökarna och referenssamtalen menar de inte sker lika frekvent.

”... många av dem har ju varit här redan när jag öppnar för de går när det passar dem... vissa kommer in ibland, ja vi vill bara tala om att vi inte slutat gå till dig det är bara det att vi aldrig träffar dig” - I4

Även I2 påpekar att andelen användare under bemannade öppettider har förändrats sedan meröppen verksamhet infördes:

“(...) lite tycker jag att en nackdel är att på ett såhär litet ställe som Veberöd som har fem och ett halvt tusen invånare ungefär så är det ju liksom ett begränsat antal underlag av låntagare som kan komma hit,

och då om många av dem väljer att på lördagskväll eller söndagsförmiddag och såhär så kanske de inte automatiskt känner att de måste vara här på måndag eftermiddag eller kväll heller. Alltså då vi är här då och det kan jag väl känna är lite den tråkiga utvecklingen liksom. Att vi har det väldigt lugnt på kvällarna nu.” - I2

Det personallösa biblioteket som gränssnitt

56,5% (13 av 23) av respondenterna i enkäterna uppger att bibliotekets fysiska utformning har förändrats till det bättre på grund av införandet av den meröppna verksamheten. 8,7 % (2 av 23) anger att den fysiska utformningen har blivit sämre, av resterande respondenter svarar 21,7% (5 av 23) att den fysiska utformningen inte alls ändrats och 13 % (3 av 23) svarar att de inte vet. Av de som angivit skäl till vad som förändrats nämns att en ny entré byggts, så att biblioteket inte längre behöver dela denna med skolan, vilket har gett ett bättre flöde i lokalen. Två respondenter nämner att man förbättrat skyltningen i lokalen. En respondent nämner att man förbättrat sittmöblerna i lokalen medan en annan ser behovet av mer inbjudande miljöer för möten kopplat till bekväma sittplatser, men uppger även att dessa förändringar inte skett på grund av begränsad ekonomi.

Dock påpekar en respondent i anslutning till frågan om hur bibliotekets fysiska utformning har förändrats att organisationen kring införandet av verksamheten varit bristfällig, vilket innebär att detaljer inte hunnits med. En annan respondent skriver att de möblerat om inför öppnandet, med mindre lyckat resultat, och en tredje uppger att miljön borde förbättras.

I stort tecknas en bild där tendensen verkar vara att man övervägande är nöjd med de förändringar meröppet medfört, men att det finns önskemål om att vidareutveckla och förbättra miljön. Hur man betraktat ändringar i miljön ser vi i svaren från respondenterna sträcker sig från stora ändringar, såsom att bygga om en entré, till mindre, såsom att göra nya hyllutbrytningar.

En respondent ger uttryck för att det kan behöva arbetas med hur användarna ska hitta det material de söker efter i biblioteket:

“Vi har ingen aning om hur många som inte hittar det de letar efter. Vi har märkt en ökning av reservationer av titlar vi har inne och då gissar vi att det är fall där låntagare inte hittar/inte orkar leta efter dem” - Respondent

Att det meröppna biblioteket ökar möjligheterna för att förmedla bibliotekets samlingar under fler av dygnets timmar står utan tvekan, men hur förmedlar det meröppna biblioteket innehållet i samlingar när det inte finns någon personal på plats för att hänvisa, hjälpa till med sökningar eller tipsa? Biblioteks- och informationsforskaren Lennart Björneborn (2008) menar att bibliotekets fysiska rum kan förstås som ett interaktivt gränssnitt, vilket innefattar kontakt- och förmedlingsytor mellan användare och biblioteksmaterial. En utmaning med bibliotekets fysiska utformning som gränssnitt är att det bör anpassas för att underlätta för alla besökare. Dock begränsas det av att rummet endast kan ha en utformning, det går inte att personaliseras utifrån en specifik användares önskemål. Hur samlingarnas innehåll förmedlas är en utmaning som kan hanteras och förberedas för på flera olika sätt.

“Jag tror vi har blivit ännu bättre på att skylta och göra det tydligt i rummet var saker finns och hur man skyltar. Vi jobbar mer med att göra biblioteket tillgängligt för användarna även när vi inte är här” - Respondent

Att skyltning och utformning av lokalen får betydelse för hur låntagare navigerar i biblioteket är något som Björneborn (2008) undersöker i sin studie av vilka typer av informationsbeteende som användare har för att hitta material på folkbibliotek. Björneborn använder sig av begreppet serendipitet dvs. att användare hittar material de inte hade förväntat sig eller inte aktivt sökte efter. Björneborn menar att det är viktigt att känna till användarnas informationsbeteende för att kunna arbeta med det fysiska bibliotekets gränssnitt för att därigenom utforma den rumsliga kommunikationen efter besökaren. Björneborn har använt sig av intervjuer och observationer som metod. En del intervjuer tog plats direkt i rummet, så kallade think-alouds; där användaren beskrev vad den gjorde och hur den rörde sig för forskaren medan den gjorde det. Björneborns studie är inte utförd på meröppen biblioteksverksamhet men eftersom rummets fysiska förutsättningar rimligtvis inte skiftar nämnvärt mellan verksamhetsformerna menar vi att hans resultat är relevanta för vår undersökning. Björneborns studie visar att användarnas informationsbeteende kan skifta från besök till besök och att beteendet påverkas av dagsform och omständigheter i användarens liv. Studien pekar således mot att det kan vara vanskligt att segmentera användargrupper och betrakta dem som statiska.

De mönster i informationsbeteende som framträder kopplar Björneborn istället till två olika "sök-modes"; det målorienterade och det explorativa. Det målorienterade sökandet handlar ofta om att finna material till arbetsuppgifter, studier eller hobbyers, medan det explorativa utgår från luststyrt "browsande". Användaren kan alternera mellan de båda sökbeteendena under ett och samma besök. När användaren rör sig genom informationsmiljön triggas dennes uppmärksamhet och impulser, vilka skulle kunna styras genom bibliotekets gränssnitt. Björneborns studie visar på att det finns ett antal faktorer som kan skapa serendipitet i biblioteksrummet. Till dessa hör bland annat enkel åtkomst till materialet dvs. att materialet inte förvaras inlåst eller bakom diskar där endast personalen har åtkomst, mångfaldspräglad utbud, skyltning, kontraster i placering av ämnen och material.

I2 uppger att man till viss del frångått SABs klassifikationssystem och brutit ut kategorier för att göra det lättare för besökare att hitta. Vidare berättar I2 att man gjort utbrytningar och att man använder sig av lappar för att kunna tipsa besökarna.

"på någon hylla har vi satt att tycker du det är spännande med vad det nu är den står på för hylla så finns det även i den här hyllan... alltså vi har lite sådana grejer sådär, så känner man liksom att man har lite sällskap här inne" - I2

Som citatet här ovan visar kan detta sägas vara ett exempel på hur bibliotekspersonalen kan jobba med bibliotekets fysiska gränssnitt för att trigga besökaren till en annan typ av sökbeteende. Även i Glumslöv har vissa mindre förändringar i ordningen av biblioteksrummet skett *"jag har ändrat på skönlitteraturen, där sitter ett F på författare som börjar på F och ett G på författare som börjar på det"* - I4.

I vår undersökning tecknas en bild av att det man främst arbetar med gällande det meröppna biblioteks rum som gränssnitt rör hyllutbrytningar. Björneborns studie skulle kunna användas för att arbeta vidare för att ytterligare förbättra möjligheterna för användarna till serendipitet.

Trygghet i rummet

Ett meröppet bibliotek är i hög grad beroende av sin fysiska utformning, inte bara därför att den måste tillåta teknologiska förutsättningar som låter besökaren komma in i och lämna byggnaden, låna och återlämna material utan även för att miljön på biblioteket måste få besökaren att kännas sig

trygg och tillfreds på platsen och tillåta att besökaren kan utföra sitt besök som den önskar. Informanterna lyfter aspekten med besökarnas känsla av trygghet inför att vistas på biblioteket.

“på de små biblioteken så är det ju flera som vill jobba två och två på kvällen och det är ju framförallt när det är mörkt på vinterhalvåret ur en trygghetssynpunkt, men där vet jag att de i Veberöd gör inte det längre för man menar, kan låntagarna själva komma till biblioteket och känna sig trygga så borde vi ju också” - I1

I4 påpekar att det kan vara viktigt för användarna att ha översikt över lokalen när de befinner sig i den under meröppen verksamhet, vilket stämmer överens med en av de trygghetsfaktorer som har betydelse för vad som kallas biblioteksångest. Biblioteksångest är kopplat till biblioteket som fysisk plats och handlar om de negativa känslor en besökare kan uppleva när denne tänker besöka bibliotek (Eklof 2013 s. 249f). Flera faktorer kan påverka biblioteksångest. En faktor är bibliotekets storlek, där större bibliotek antas väcka mer ångest än mindre därför att de större kan skapa en känsla av vilshenhet (Eklof 2013 s.250). Bibliotekslokaler som består av ett rum där besökaren snabbt kan skaffa sig översikt kan därför minska känslan av biblioteksångest (ibid.). I4 påpekar att hen förut fick höra kommentarer från besökare som är rädda för att besöka biblioteket på grund av rädsla för att vistas ensamma i lokalen men att det inte förekommer idag. I4 menar att besökarnas trygghetskänsla hänger ihop med bibliotekets storlek:

“(…) går du in här så har du på en halv minut scannat av, jag är ensam i lokalen eller där sitter en där borta, men det gör du inte på huvudbiblioteket (Landskronas stadsbibliotek, vår anm.)” - I4

Däremot finns en oro för att inte kunna hantera tekniken, menar I4. Oron inför att behöva hantera den teknik som krävs för att kunna använda det meröppna biblioteket skulle kunna kopplas samman med en annan faktor för biblioteksångest; denna faktor rör hur en ovan biblioteksbesökare upplever och förstår biblioteksrummets premisser. Det kan röra sig om praktiska funktioner som att söka material med datorn (Eklof 2013, s.250), men skulle även kunna appliceras på känslan av osäkerhet över att ta sig in på det låsta biblioteket eller att använda en lånemaskin utan någon att be om hjälp på plats. Här kan det spela roll att det finns en bibliotekarie i rummet som kan hjälpa låntagaren, men samtidigt visar andra studier på att unga personer med liten erfarenhet av bibliotek kan vara mer bekväma med att använda sig av exempelvis en interaktiv skärm eller en dator, och att ett referenssamtal kan öka på biblioteksångesten (ibid. s. 251). Vi frågar oss också om det kan vara så att den meröppna biblioteksformen med krav på att användaren ska identifiera sig för att få tillträde till lokalerna kan skapa en ny sorts biblioteksångest och hindra personer från att ta del av verksamheten.

Sammanfattande avslutning

Redovisning av resultat och analys har sammanställts under fyra övergripande teman: meröppna biblioteket som institutioner, strategiska val för meröppen biblioteksverksamhet, bibliotekariens yrkesroll vid meröppna bibliotek och meröppna biblioteks lokaler och användare.

Det är genom en utgångspunkt i föreliggande förutsättningar och en undersökning av de beskrivningar vi tar del av i intervjuer och enkäter som vi kan nå att tala om konsekvenser av verksamhetsformen. Vi har med utgångspunkt i svaren arbetat med analys och teoretiska begrepp för att nå syftet. Det som framkommer i studien är således denna tolkning.

Vi har funnit att det finns ett samband mellan demografiska och geografiska faktorer för valet av meröppna biblioteks placering. Gemensamt för de meröppna biblioteken i Skåne är att platserna är ruralt präglade och befolkningen framför allt består av medelklassfamiljer. I intervjusvaren framkom att faktorer som social kontroll och stark bykänsla upplevs som viktigt för att meröppen verksamhet ska kunna bedrivas. I kontrast till detta står en lägre tilltro till att meröppna biblioteks skulle kunna ha en välfungerande verksamhet i en mer urban miljö.

Biblioteket som institution innefattar normer kring användande. Biblioteket i stort kan sägas vara inne i ett paradigmskifte och detta påverkar hur normerna förstås. Respondenterna och informanterna påpekar att användarna verkar bete sig annorlunda under meröppettiderna än när de besöker biblioteket vid bemannade öppettider, något som indikerar att personalens närvaro upprätthåller normerna på förväntat beteende vid biblioteket.

Det meröppna biblioteket kan potentiellt fungera som en identitetsskapare för de platser där de finns. I områden där biblioteket är den enda eller en av de få kulturinstitutioner som finns kan de få en mer framträdande roll. Folkbibliotek har också en förväntan på sig att vara agenter i ett upplevelsesamhälle, vilket innebär att de anpassar sina verksamheter därefter.

I materialet från undersökningen kan ses att personalens inställning till den meröppna verksamheten varit positivt. Förståelsen för varför den meröppna verksamheten har införts har också upplevts som god. Detta kan indikera att kommunikation rörande den meröppna verksamheten fungerat väl inför införandet av den. Några strategiska dokument för verksamheten har ej rapporterats finnas, alternativt att verksamheten ingår i bibliotekets övergripande strategiska plan. Avsaknaden av strategiska dokument skulle kunna försvåra arbetet med att sprida informationen om den vidare. Det verkar dock inte ha varit ett problem för att personalen ska ha kännedom om motiveringen för att införa meröppen verksamhet.

Det moderna samhället där användare förväntar sig ha tillgång till det de behöver dygnet runt fungerar som ett strategiskt argument för att utöka bibliotekets öppettider genom meröppen verksamhet. Den meröppna verksamheten är enligt informanterna delvis ett resultat av användarnas nya beteende.

I undersökningen framkom att ett annat viktigt strategiskt argument för meröppen verksamhet är det meröppna bibliotekets potential som mötesplats i lokalsamhället. Detta kan förstås utifrån att offentliga mötesplatser kan skapa socialt kapital vilket gynnar en ort. För att en mötesplats ska kunna generera socialt kapital måste möten som skapar "generalized trust" ske. För att dessa möten skall ske kan det krävas att bibliotekets personal är med och stimulerar så att den meröppna verksamheten innehåller programpunkter öppna för allmänheten.

Den meröppna biblioteksverksamheten påverkar bibliotekariens yrkesroll på sätt som kan uppfattas som både möjligheter och hot. En oro bland personalen uppges vara rädsla för personalnedskärningar, trots att arbetsuppgifterna till viss del anges ha ökat i omfattning.

Arbetsuppgifterna anges även ha ändrat karaktär, respondenter och informanter pekar på att en mer pedagogisk hållning intagits samt att arbetsuppgifterna gällande iordningsställande av material och lokal har ökat. Användarna uppges även ha blivit mer självständiga, något som väcker tankar kring hur bibliotekarien måste bli närvarande i biblioteksrummet på andra sätt.

Respondenterna och informanterna uppger att kontakten med användarna minskat som en följd av den meröppna verksamheten och att detta till viss del upplevs som negativt eftersom användarna går miste om tips och samtal med personalen som de annars kunde haft nytta av. För att användarna skall kunna komma i kontakt med personalen uppges olika sätt - telefonförbindelse direkt till ett huvudbibliotek, kontakt via Facebook eller lappar nämns bland andra.

I undersökningen diskuteras hur man kan arbeta med och förstå det fysiska biblioteket som ett gränssnitt, hur det meröppna biblioteket kan förmedla innehållet i samlingar utan att det finns någon personal på plats för att hänvisa, hjälpa till med sökningar eller tipsa. En del bibliotek har i samband med meröppen verksamhet gjort förändringar i lokalen. Man är övervägande nöjd över de förändringar meröppet medfört, men att det funnits önskemål om att vidareutveckla och förbättra miljön.

Informanterna lyfter aspekten med besökarnas känsla av trygghet inför att vistas på biblioteket som en viktig förutsättning. Översikt över lokalen nämns som en viktig aspekt för tryggheten. Däremot rapporteras att det finns en oro inför att tekniken på biblioteket inte skall kunna hanteras av användaren. Detta kopplas till begreppet biblioteksångest där personer med liten erfarenhet av biblioteksanvändande kan känna sig otrygga eller obekväma med att besöka ett personallöst bibliotek.

Avslutande kommentarer

Meröppet är en verksamhetsform som besitter stor potential för både för lokalsamhällets medborgare och för folkbibliotek att utveckla sin samhälleliga relevans. Vi lyfter i rapporten att det hos informanterna finns en tanke om att besökaren på ett meröppet bibliotek själv måste kunna klara av sitt biblioteksbesök. Besökare behöver ha en viss grundkännedom om hur biblioteket fungerar.

Denna tanke tycks ligga till grund för var man väljer att placera meröppna bibliotek.

Omvärldsförändringar såsom att biblioteket ska kunna erbjuda ökad tillgång till information, material och en lokal för möten, är viktiga argument för att bedriva meröppen biblioteksverksamhet. En fråga som väcktes under undersökningen är om resonemanget runt vad som krävs av en användare av meröppen biblioteksverksamhet riskerar att leda till positiv särbehandling av dem som redan i större utsträckning har möjlighet att nå information?

Det finns exempel på svenska meröppna bibliotek i mer urbana miljöer, ett exempel är biblioteket i Botkyrka, Stockholm. Det vore intressant med en jämförande studie av hur verksamheter i urbana områden bedrivs kontra de i rurala. Skiljer dessa sig åt? Behövs det olika strategier för hur verksamheten ska fungera beroende på geografisk placering och demografiska faktorer i upptagningsområdet? En sådan studie skulle kunna bidra till en fördjupad strategisk förståelse inför framtida planering av meröppen verksamhet vid bibliotek, både på urbana och rurala platser.

Något som av tidsmässiga skäl fick mycket litet utrymme i föreliggande studie var användarnas erfarenheter av meröppen verksamhet. De nämns i denna rapport endast under avsnittet ”Intern strategi”. I en djupare användarundersökning vore det givande att undersöka hur användarna upplever meröppna bibliotek. För vidare forskning föreslås en studie med liknande metodval men med användarna som utgångspunkt, för att fånga in andra aspekter av den meröppna verksamheten och dess inverkan.

Meröppen verksamhet ställer frågor om vilken roll bibliotekarien ska inneha. Vi menar att för att meröppen verksamhet ska kunna spridas och bedrivas på fler platser kan det krävas ett tydligare pedagogiskt uppdrag för bibliotekarierna, så att verksamhetsformen kan komma fler målgrupper till godo. Det kan även vara så att om biblioteken ska vara en samhällelig instans som främjar demokrati och jämlikhet behöver bibliotekarierna göra mer än bara ställa rummet till förfogande, de behöver understödja och vara med i utvecklingen av det som faktiskt sker under en del av den meröppna tiden i biblioteket. Här skulle bibliotekarien kunna skapa förutsättningar för den meröppna verksamheten utan att för den skull styra användaren. Ett sätt att arbeta med detta är att arbeta med dokument som tjänar till att belysa vad man vill uppnå med meröppen verksamhet och hur dessa mål korresponderar mot verksamhetens övergripande vision. Folkbiblioteken har i uppdrag att finnas för alla. Genom att på ett medvetet sätt arbeta med att förverkliga meröppna bibliotek som inkluderande mötesplatser i lokalsamhället menar vi att de kan vara en del i att på framgångsrika sätt nå folkbibliotekens demokratiska uppdrag.

Källförteckning

Litteratur

Alvesson, M. & Skoldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Björneborn, L. (2008). Serendipity dimensions and users information behaviour in the physical library interface, *Information Research*, vol. 13, nr. 4. [141116]

Carlsson, H. (2013). *Den nya stadens bibliotek - Om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsestadens folkbibliotek*. Lund: Media Tryck.

Eklof, A. (2013). Understanding Information Anxiety and How Academic Librarians Can Minimize Its Effects, *Public Services Quarterly*, vol 9, nr. 3, 246-258, DOI: 10.1080/15228959.2013.815529 [141214]

Fisher, B. (2011). *Redefining librarianship*. I *Libraries and Society: Role, responsibility and future in an age of change*. Baker, D. & Evans, W. (red.). Oxford: Chandos Publishing. ss. 263-276.

Goffman, E. (2004). *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. 4. uppl. Smedjebacken: ScandBook.

Hardin, R. (2002) *Trust & Trustworthiness*. New York: Russel Sage Foundation

Jochumsen, H., Hvenegaard Rasmussen, C. (2000). *Gør biblioteket en forskel?* Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening.

Jönsson, L-E, Persson, A & Sahlin, K (2011) *Institution*. Malmö: Liber.

Hvenegaard Rasmussen, C., Jochumsen, H. & Skot-Hansen D. (2011) *Biblioteket i byudviklingen - oplevelse, kreativitet og innovation*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening.

Lek Choh, N. (2003). A Totally Do-It-Yourself Library without a Library Customer Service Desk : The Singapore Experience. I *IFLA Conference proceedings World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council* Berlin, Tyskland. 1- 9 Augusti 2003. ss, 1-6.

Oldenburg, R. (1989). *The great good place: cafés, coffee shops, community centers, beauty parlors, general stores, bars, hangouts and how they get you through the day*. New York: Paragon house.

Orum, A. M. & Neal, Z. P. (2010). *Common ground? Readings and Reflections on Public Space*. New York: Routledge.

Region Skåne. (u.å). *Regional kulturplan för Skåne 2013-2015*.

Rivano Eckerdal, J. (2013). Empowering interviews: narrative interviews in the study of information literacy in everyday life settings. *Information Research*, vol. 18, nr.3. [2014-12-14].

Kultur Skåne. (2011). *Tack vare det meröppna biblioteket finns det ett bibliotek även för mig - En utvärdering av Veberöds meröppna bibliotek 2010-2011*.

Thorhauge, J. (2010). The public libraries in the knowledge society. *Scandinavian Public library quarterly*, vol 2, nr.2, ss. 4-7. [141214].

Trost, J. (2007). *Enkätboken*. 3.uppl. Lund: Studentlitteratur.

Tseng, S., & Kuo, P. (2009). A study on the patronage of the intelligent library: The Ximen Intelligent Library of the Taipei public library system, *New Library World*, vol. 110, nr. 9-10, ss. 410-429, [141206].

Vårheim, A. (2014). Trust in libraries and Trust in Most People: Social Capital Creation in the Public Library, *Library Quarterly*, vol.84, no. 3, ss. 258-277.

Ålborgs bibliotek. (2013). *Evalueringsrapport for udviklingsprojektet "Vartensklasse på de åbne biblioteker"*.

Åquist, A-C. (2005). Vardagslivsperspektiv som planeringsverktyg. I *Den motsägelsefulla staden - vardagsliv och urbana regimer*. Elander I. (red.) Lund: Studentlitteratur.

Muntliga källor

Intervju med bibliotekschef. Lund. 6 oktober kl.16.00 2014.

Intervju med platschef. Veberöd. 8 oktober kl.15.00 2014.

Intervju med bibliotekschef. Landskrona. 17 oktober 2014.

Intervju med platschef. Glumslöv. 22 oktober kl.14.30 2014.

Hemsidor

Veberöds folkbibliotek.

<http://biblioteksportalen.lund.se/web/arena/veberod2>

Kävlinge folkbibliotek.

<http://www.kavlinge.se/upplevaochgora/bibliotek.4.733c4d9113d1efc66f116a7.html>

Glumslövs folkbibliotek.

<http://www.landskrona.se/glumslovsbibliotek.aspx>

Strövelstorps folkbibliotek.

<http://www.engelholm.se/Uppleva-gora/Bibliotek/Alla-bibliotek/Strovelstorps-bibliotek/>

Jonstorps folkbibliotek.

<http://biblioteksnv.se/web/arena/hoganas/jonstorp>

Anderslövs folkbibliotek.

<http://www.trelleborg.se/sv/uppleva-gora/bibliotek/bibliotek-och-filialer/anderslovs-bibliotek/meroppet-bibliotek/>

Rydebäcks folkbibliotek.

http://biblioteksnv.se/documents/10158/53009/Meroppet+Rydebäck_folderA5_4.pdf/96fd7dda-a26d-4c92-9963-fce6c8ecc8a1

BILAGOR

Bilaga 1. Intervjuguide

PERSONLIGA FRÅGOR

- Kan du berätta lite kort om dig själv?
- Hur länge har du jobbat på din nuvarande arbetsplats?
- Vilken är din roll på bibliotek?
- Har du arbetat vid andra bibliotek tidigare och vilken utbildning har du?

INLEDANDE FRÅGOR

- När började den meröppna verksamheten i Veberöd?
- Hur ser den meröppna verksamheten ut? (Hur såg det ut innan?)
- Mottogs verksamheten väl?
- Vad tyckte personalen?
- Vad tyckte användarna?

YRKESROLLEN

- Finns det andra/nya delar i verksamheten som tillkommit efter hand?
- Vilka arbetar med det meröppna biblioteket, är det andra yrkesgrupper än bibliotekarier? (Om ja: får det några konsekvenser också för bibliotekarierna?)
- Har nya roller/uppgifter tillförts bibliotekarieyrket som inte ingick innan?
- Vilka är dessa och varför har de tillkommit/utvecklats?

STRATEGIER

- Hur kom ni fram till att ni ville ha ett meröppet bibliotek?
- Vilka strategiska motiveringar har legat till grund för införandet av den meröppna verksamheten? (Hur såg diskussionerna ut internt, diskuterades införandet med personal?) (Kom det direktiv från kommunen runt införandet av verksamheten?)
- Är det främst tekniska framsteg som har möjliggjort obemannade bibliotek eller är det besökarnas förändrade vanor som drivit projektet?
- Ser ni några problem och/eller utmaningar i fortsättningen?

ANVÄNDADET

- Upplever ni att kommunikationen mot låntagarna/besökarna fungerar väl? (rörande information om verksamheten, öppettider, hur det fungerar etc.)
- Hur sker kommunikationen med låntagarna i rummet? (På vilket sätt informerar?)
- Har man fått göra om lokalen på något vis för att anpassa den till den meröppna verksamheten? (Om ja: förutsåg man detta innan öppnandet eller skedde de efteråt?)
- Använder sig fler aktörer i verksamheten? (ex. finns det grupper/föreningar som nyttjar lokalen under meröppettiden? Om ja: Hur "hittade" dessa grupper hit? Fanns det en strategisk önskan om att fler aktörer skulle "hitta dit" eller skedde det slumpmässigt?)
- Hur har meröppet påverkat biblioteket, till exempel antalet besökare, stämningen på plats?
- Finns det några klagomål på/problem med verksamheten?

NÄRSAMHÄLLET

- Hur ser demografin ut i ert upptagningsområde? Hur tror du att den har påverkat/ påverkar verksamheten?
- Kan du beskriva er geografiska placering? Hur tror du att den har påverkat verksamheten?
- Varför valde ni att ha en meröppen verksamhet just i det här området?

AVSLUTANDE FRÅGOR

- Vill du tillägga något?
- Har du några frågor?

Bilaga 2. Enkättrapport

Enkät meröppen biblioteksverksamhet

Antal respondenter: 38
Antal svar: 23
Svarsfrekvens: 60,53 %

Vad är du anställd som?

Vad är du anställd som?

Bibliotekschef
Bibliotekarie
Bibliotekarie
Filialföreståndare
Systembibliotekarie
Barnbibliotekarie
Bibliotekarie
Bibliotekschef
bibliotekarie
Biblioteksassistent
Bibliotekarie
Enhetschef
Bibliotekarie
Bibliotekschef
Bibliotekarie
Biblioteksassistent
Tf bibliotekschef för områdesbiblioteken
Platsansvarig bibliotekarie
Bibliotekarie
Barn- & Ungdomsbibliotekarie
Bibliotekarie
Bibliotekarie
Bibliotekarie

Hur länge har du arbetat som det?

Hur länge har du arbetat som det?

4 år
Sedan juni 2011
sedan nov 2004
1977
4 år
14 år
4-5 år
7 år
10 år
sedan 2001
Ca ett år
8 år
Drygt 3 år, varav 2 deltid
Ca 10 år
5 år
Ungefär fem år
1 år
6 år
23
1 år 10 månader
4 år
6 månader
7 år

Hur länge har du arbetat vid detta bibliotek?

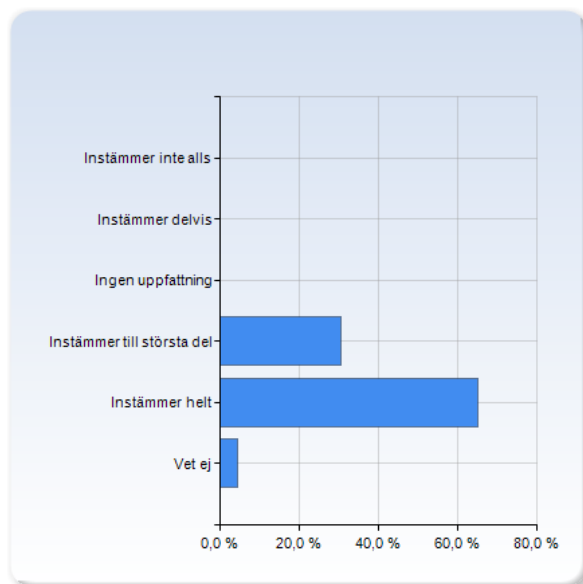
Hur länge har du arbetat vid detta bibliotek?
13 år
I tre år.
sedan april 2013
1 år
7 år
14 år
knappt 2 månader
4år
3,5 år
sedan 2001
9 månader
36 år
2 månader
3 år
5 år
Ungefär tre år
1,5 år
8 år
4
1 år 10 månader
3 år
2 månader
Vid enskatak tillfällen som vikarie under ca 1 år + deltid någon månad

Hur länge har biblioteket varit meröppet?

Hur länge har biblioteket varit meröppet?
1 år
Endast en månad.
sedan 1 december 2013
1 år
Sedan oktober 2012
1,5 månad
ca 1 år
5 år
2 år
sedan 2009
Två år, tror jag? Arbetade inte här när det påbörjades.
Sedan 2010
10 månader
10 månader
2 år
Två år
Jag jobbar på stadsbiblioteket, men har ansvar för det enda områdesbibliotek som är meröppet. Rydebäck meröppet sedan 6 september 2014.
5 år
5 veckor
2 år
5 år
Sedan den 6e september
Hösten 2014

Jag upplever att användarna är nöjda med den meröppna verksamheten.

Jag upplever att användarna är nöjda med den meröppna verksamheten.	Antal svar
Instämmer inte alls	0 (0,0%)
Instämmer delvis	0 (0,0%)
Ingen uppfattning	0 (0,0%)
Instämmer till största del	7 (30,4%)
Instämmer helt	15 (65,2%)
Vet ej	1 (4,3%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Jag upplever att användarna är nöjda med den meröppna verksamheten.	4,7	0,5

Kommentar

Vi har haft inkörningsproblemen med tekniken vilket har påverkat inställningen.

Viss oro fanns i början om att det skulle bli stökigt men de kommentarerna har bytts ut mot att det är fantastiskt med meröppet från samma individer.

Alla som säger något om det är jättenöjda, inga klagomål alls faktiskt.

Det funkar inte helt perfekt ännu. Vi arbetar med förbättringar efterhand som vi kommer på dem. T ex hur vi löser att meröppetlåntagare får tag på dagens tidning samma dag den dag vi inte har öppet (den hamnar i låst postlåda i nuläget. Lösning är på gång). Vi har nyligen haft en enkät om vad låntagarna tycker om meröppet och analyserar den för vad mer vi kan förbättra.

Vi har inte fått in så mycket synpunkter. De som har registrerat sig har varit nöjda med möjligheten men alla har nog inte använt biblioteket.

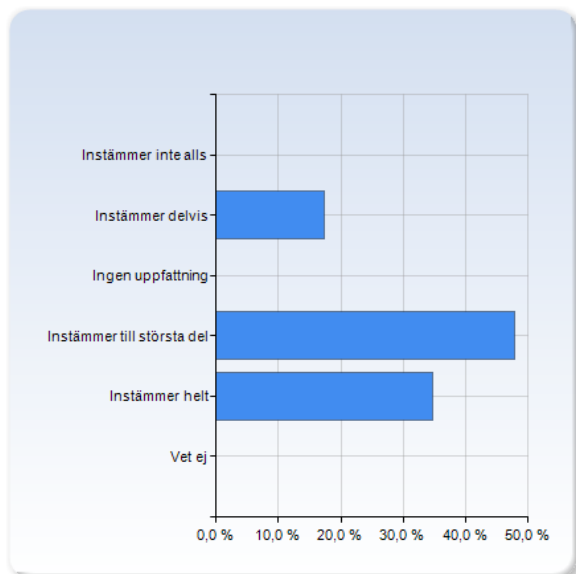
Enligt loggen har inte så många varit inne på meröppetid.

De är definitivt nöjda med verksamheten men de blir snabbt missnöjda vid teknikstrul.

Mycket kort tid att basera svaret på

Jag upplever att användarna har god förståelse för hur den meröppna verksamheten fungerar.

Jag upplever att användarna har god förståelse för hur den meröppna verksamheten fungerar.	Antal svar
Instämmer inte alls	0 (0,0%)
Instämmer delvis	4 (17,4%)
Ingen uppfattning	0 (0,0%)
Instämmer till största del	11 (47,8%)
Instämmer helt	8 (34,8%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Jag upplever att användarna har god förståelse för hur den meröppna verksamheten fungerar.	4,0	1,0

Kommentar

Det är väldigt olika vilken nivå förståelsen ligger på.

De som är meröppet-läntagaren har bra förståelse medan vi arbetar lite efter lite med att informera/påminna dem som ännu inte använder biblioteket så. De flesta känner till det även om de själva inte börjat använda meröppet. Vi ger ganska grundlig information då tillfälle ges.

Ja, på det hela taget. Problemet är att allmänheten inte respekterar skoltid som inte är meröppet, eller personal som måste jobba i biblioteket en em när det är meröppet. (Hon har inre uppgifter och kan inte serva samtidigt).

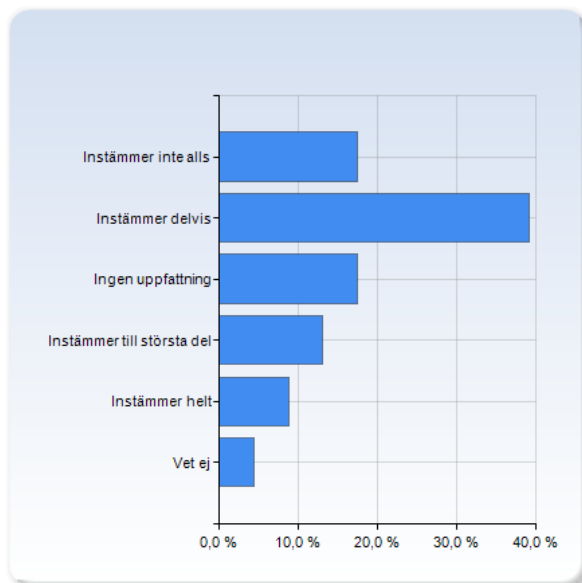
En del som kommer och vill registrera sig har inte uppfattat att man måst göra just det, registrera sig. De har hört av vänner eller sett genom fönstret att folk är inne på biblioteket men har inte kunnat komma in med sitt eget lånekort.

Jag upplever det som att användarna har förståelse för hur det meröppna fungerar för dem, dvs hur man kommer in genom dörren, hur man använder maskiner, etc. Upplever dock att de har mindre förståelse för hur det fungerar för oss, dvs att vi i egentlig mån inte är tillgängliga som vanligt när det är meröppet.

Det är fortfarande inväpningsperiod varför det ännu är en del som ställer frågor kring det.

Jag upplever att arbetsuppgifter har tillkommit sedan den meröppna verksamheten infördes.

Jag upplever att arbetsuppgifter har tillkommit sedan den meröppna verksamheten infördes.	Antal svar
	4
Instämmer inte alls	(17,4%)
Instämmer delvis	9 (39,1%)
Ingen uppfattning	4 (17,4%)
Instämmer till största del	3 (13,0%)
Instämmer helt	2 (8,7%)
Vet ej	1 (4,3%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Jag upplever att arbetsuppgifter har tillkommit sedan den meröppna verksamheten infördes.	2,5	1,2

Kommentar

Det är arbeta att sätta upp mer böcker eftersom biblioteket används mer.

Det handlar än så länge om teknikfrågor.

Vissa uppgifter har tillkommit som tex. hantering av större mängder återlämnat material efter helger osv. Även en viss ökning av hyllstädning för sökbarhetens skulle (ännu viktigare att allt står rätt när inte personal finns på plats). Vi upplever även större hantering av fjärrlånefrågor och frågor från studerande, det kan kanske bero på att man som distansstudent upplever tillgängligheten hos oss som positiv och gärna gör sina besök och lån där man bor om förutsättningarna finns.

Fler böcker i omlopp, - fler böcker att ta hand om.

Arbetade inte här innan meröppet infördes, vet därför inte hur det var tidigare.

Jag är anställd efter meröppets införande och kan därför inte jämföra, men jag har hört att det var mindre att ställa tillräta och städa tidigare. Fler använder också biblioteket vilket leder till fler beställningar, lån och lämningar som ska tas om hand, ställas tillbaka på rätt plats och skickas med transport. Momentet med att förklara hur meröppet fungerar har förstås också tillkommit.

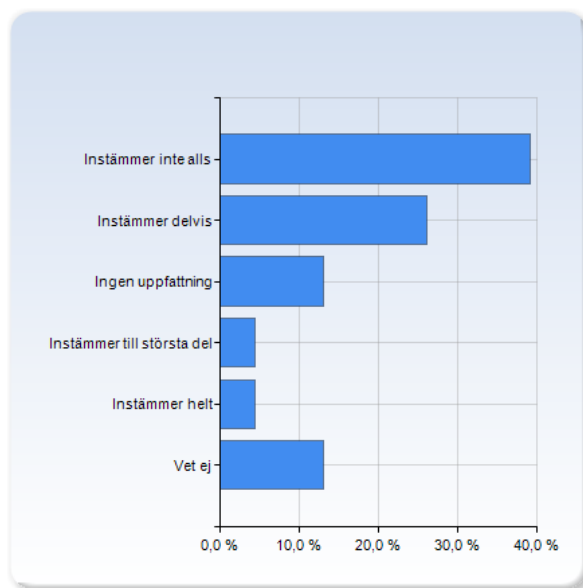
Ja, men marginellt. Det svåra är gränsdragningar mellan skola, träffpunkt och allmänhet.

Svårt att säga eftersom jag börjat efter att det meröppna startat. Men det verkar som att det är mer böcker att städa in och lite att plocka undan rent generellt.

MEN detta har med tekniska problem med själva införande och nu i början samt rutiner och nyregistreringar osv. Inte av själva Meröppethållandet i övrigt.

Jag upplever att arbetsuppgifter har försvunnit sedan den meröppna verksamheten infördes.

Jag upplever att arbetsuppgifter har försvunnit sedan den meröppna verksamheten infördes.	Antal svar
	9
Instämmer inte alls	(39,1%)
Instämmer delvis	6
	(26,1%)
Ingen uppfattning	3
	(13,0%)
Instämmer till största del	1
	(4,3%)
Instämmer helt	1
	(4,3%)
Vet ej	3
	(13,0%)
Summa	23
	(100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Jag upplever att arbetsuppgifter har försvunnit sedan den meröppna verksamheten infördes.	2,0	1,1

Kommentar

Eftersom vi införde automatisk ut/återlämning vid meröppet så är det mindre arbete med det för personalen.

Verksamheten fungerar ju som tidigare med den skillnaden att fler kan använda biblioteket.

Vi slipper "köra ut" folk vid stängning, positivt. Vi gör färre reservationer av vårt eget material över disk eftersom folk blivit vana vid att göra det själv via publika webben. Vi hanterar nästan ingen utlåning över disk, positivt. Vi får mer tid till att röra oss ute i samlingarna och att jobba läsfrämjande med tips mm.

Kan ibland ha mindre att göra med låntagarna under pass då många är mer självgående.

Arbetade inte här innan meröppet infördes, vet därför inte hur det var tidigare.

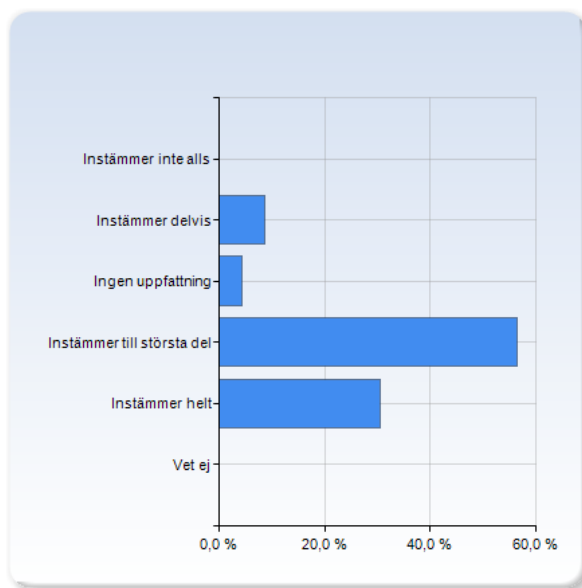
Jag är anställd efter meröppets införande och kan därför inte jämföra.

Har svårt att tänka mig vad det skulle kunna vara. Användarna kommer fortfarande och frågar om saker i disken.

Utlån och återlämning som tidigare i stor mån skedde manuellt (då vi nyligen också börjat med utlåningsautomat) samt att vissa frågor kanske inte behandlas genom oss utan att låntagaren som även tidigare hade kunnat lösa saken själv nu också gör det.

Jag upplever att den interna kommunikationen runt den meröppna verksamheten fungerar väl.

Jag upplever att den interna kommunikationen runt den meröppna verksamheten fungerar väl.	Antal svar
Instämmer inte alls	0 (0,0%)
Instämmer delvis	2 (8,7%)
Ingen uppfattning	1 (4,3%)
Instämmer till största del	13 (56,5%)
Instämmer helt	7 (30,4%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Jag upplever att den interna kommunikationen runt den meröppna verksamheten fungerar väl.	4,1	0,8

Kommentar

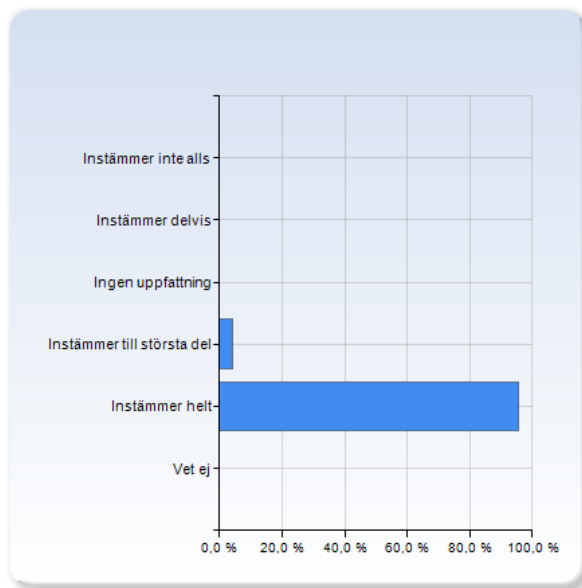
Också här beror det på vem det gäller. I vår verksamhet har vi inte jobbat som en hel organisation kring projektet meröppet vilket jag tycker är synd eftersom både verksamheten och personlaggruppen hade tjänat på att alla involverats i någon grad.

Beror på vilken intern kommunikation som åsyftas. Inom det egna biblioteket fungerar den väl. Inom hela biblioteksorganisationen finns det brister.

På min specifika arbetsplats fungerar det jättebra. I organisationen tror jag det fungerar sämre. Är osäker på om andra har riktig koll på vad det är och hur det fungerar. IT-avdelningen har länge haft väldigt dålig koll på det rent tekniska också.

Jag anser mig ha en god förståelse kring varför den meröppna verksamheten har införts.

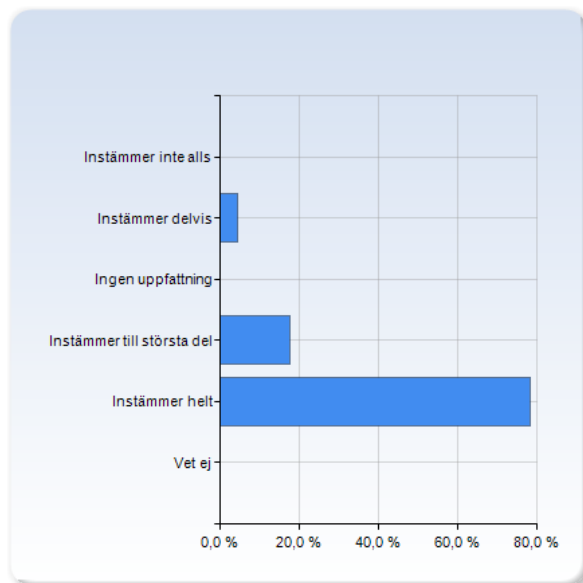
Jag anser mig ha en god förståelse kring varför den meröppna verksamheten har införts.	Antal svar
Instämmer inte alls	0 (0,0%)
Instämmer delvis	0 (0,0%)
Ingen uppfattning	0 (0,0%)
Instämmer till största del	1 (4,3%)
Instämmer helt	22 (95,7%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Jag anser mig ha en god förståelse kring varför den meröppna verksamheten har införts.	5,0	0,2
Kommentar		
Det är jag som har gjort förberedande undersökningar och planering inför meröppet och det är också jag som längst jobbat på just den enhet där vi infört det.		
Jag har initierat meröppet tillsammans med bibliotekschefen och ser det som en naturlig utveckling av verksamheten. Vi är sent ute, behovet har funnits ett bra tag.		

Jag anser mig ha en god förståelse för hur den meröppna verksamheten fungerar.

Jag anser mig ha en god förståelse för hur den meröppna verksamheten fungerar.	Antal svar
Instämmer inte alls	0 (0,0%)
Instämmer delvis	1 (4,3%)
Ingen uppfattning	0 (0,0%)
Instämmer till största del	4 (17,4%)
Instämmer helt	18 (78,3%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	23 (100,0%)

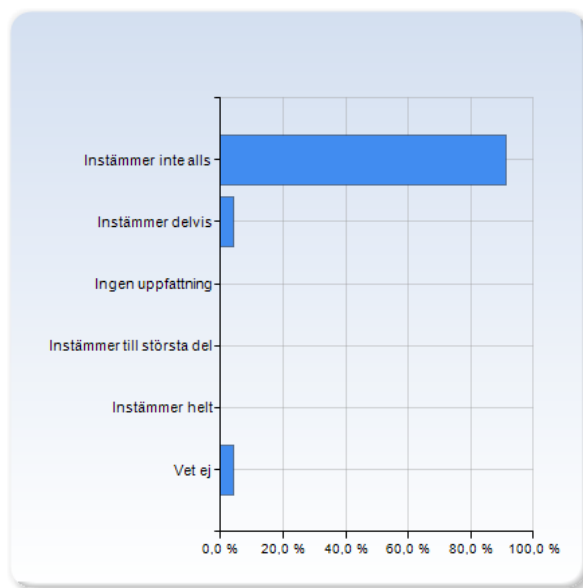
	Medelvärde	Standardavvikelse
Jag anser mig ha en god förståelse för hur den meröppna verksamheten fungerar.	4,7	0,7

Kommentar

teknikstrul som jag inte har full koll på.

Jag upplever att skadegörelse på biblioteket har ökat sedan den meröppna verksamheten infördes.

Jag upplever att skadegörelse på biblioteket har ökat sedan den meröppna verksamheten infördes.	Antal svar
	21
Instämmer inte alls	(91,3%)
Instämmer delvis	1 (4,3%)
Ingen uppfattning	0 (0,0%)
Instämmer till största del	0 (0,0%)
Instämmer helt	0 (0,0%)
Vet ej	1 (4,3%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Jag upplever att skadegörelse på biblioteket har ökat sedan den meröppna verksamheten infördes.	1,0	0,2

Kommentar

en tv-skärm har försvunnit, och skadegörelse av vår port.

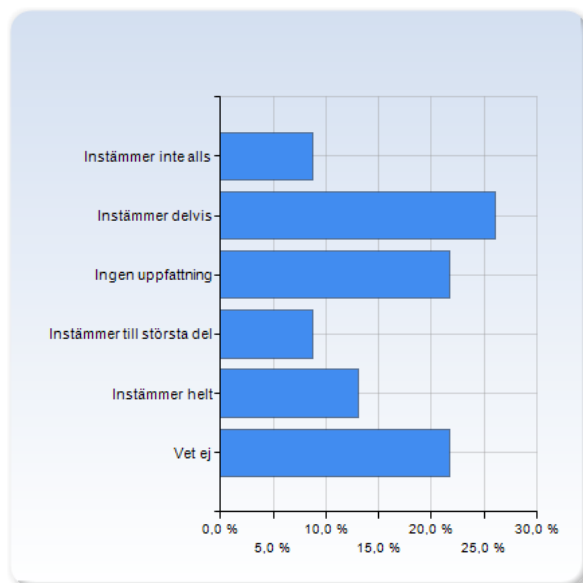
Arbetade inte här innan meröppet infördes, vet därför inte hur det var tidigare.

Inga rapporter om skadegörelse eller nedskräpning/oordning p g a meröppet.

Visst har det hänt småsaker men inte mer än vanligt.

Jag upplever att fler aktörer (ex. stickkafé) har börjat använda biblioteket sedan den meröppna verksamheten infördes.

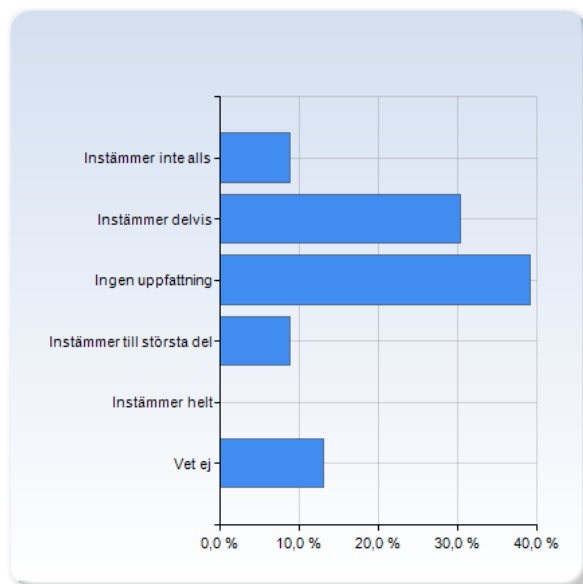
Jag upplever att fler aktörer (ex. stickkafé) har börjat använda biblioteket sedan den meröppna verksamheten infördes.	Antal svar
Instämmer inte alls	2 (8,7%)
Instämmer delvis	6 (26,1%)
Ingen uppfattning	5 (21,7%)
Instämmer till största del	2 (8,7%)
Instämmer helt	3 (13,0%)
Vet ej	5 (21,7%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Jag upplever att fler aktörer (ex. stickkafé) har börjat använda biblioteket sedan den meröppna verksamheten infördes.	2,9	1,3
Kommentar		
Det har gått för kort tid för att det ska gå att utvärdera.		
Arbetade inte här innan meröppet infördes, vet därför inte hur det var tidigare.		
Jag är osäker på skillnaden mellan denna och nästa fråga.		
Inga indikationer på det ännu.		
Vi hade ett stickkafé här tidigare men de flyttade på sig självmant eftersom de var ganska högljudda (på lördagar). Ibland har fritids suttit här också. Men generellt vet jag inte om det är jättemånga. Svårt att säga eftersom vi inte är här?		
För kort tid för att märka detta men vi har ex. bokcirkel som använder Meröppettiden för sina träffar.		

Jag upplever att externa aktörer använder det meröppna biblioteket huvudsakligen som mötesplats.

Jag upplever att externa aktörer använder det meröppna biblioteket huvudsakligen som mötesplats.	Antal svar
Instämmer inte alls	2 (8,7%)
Instämmer delvis	7 (30,4%)
Ingen uppfattning	9 (39,1%)
Instämmer till största del	2 (8,7%)
Instämmer helt	0 (0,0%)
Vet ej	3 (13,0%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Jag upplever att externa aktörer använder det meröppna biblioteket huvudsakligen som mötesplats.	2,6	0,8

Kommentar

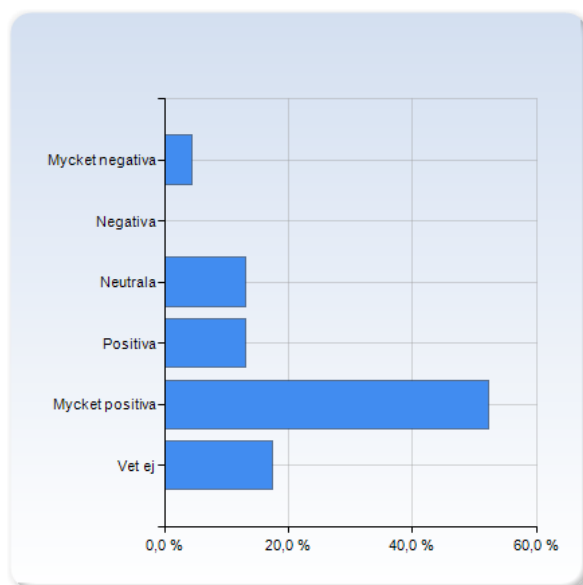
Samma som ovan.

Vet inte riktigt. Händer att de hyr rum här under meröppet

För kort tid

Mina förväntningar inför införandet av verksamheten var:

Mina förväntningar inför införandet av verksamheten var:	Antal svar
Mycket negativa	1 (4,3%)
Negativa	0 (0,0%)
Neutrala	3 (13,0%)
Positiva	3 (13,0%)
Mycket positiva	12 (52,2%)
Vet ej	4 (17,4%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Mina förväntningar inför införandet av verksamheten var:	4,3	1,1

Kommentar

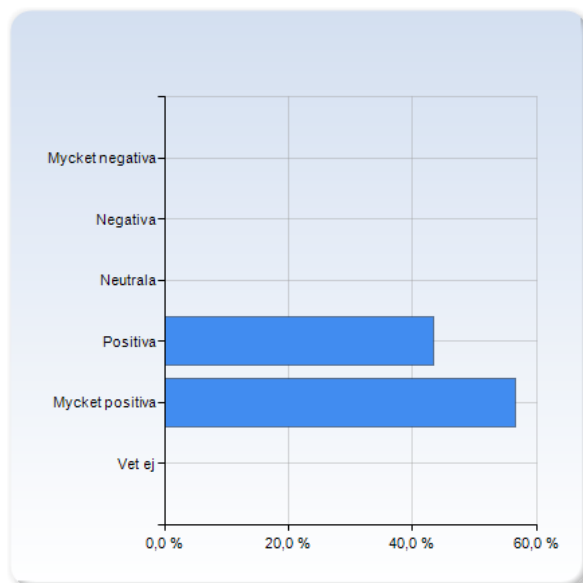
Arbetade inte här innan meröppet infördes! Hade därför inga förväntningar.

Jobbade inte på biblioteket då.

Hade inga eftersom det redan var genomfört när jag började.

Mina erfarenheter av verksamheten är idag:

Mina erfarenheter av verksamheten är idag:	Antal svar
Mycket negativa	0 (0,0%)
Negativa	0 (0,0%)
Neutrala	0 (0,0%)
Positiva	10 (43,5%)
Mycket positiva	13 (56,5%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	23 (100,0%)

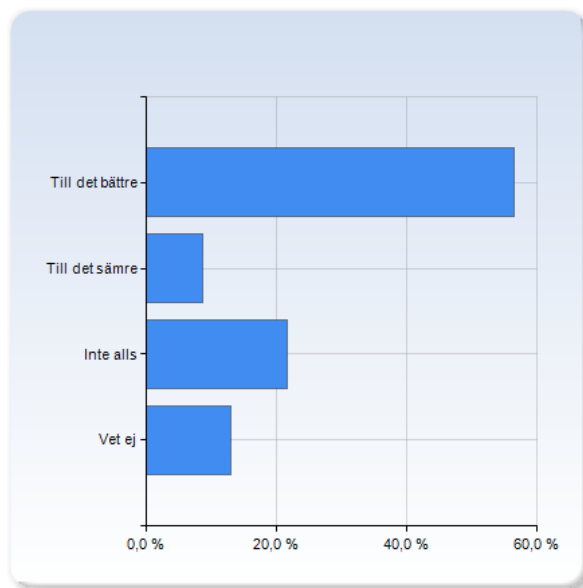
	Medelvärde	Standardavvikelse
Mina erfarenheter av verksamheten är idag:	4,6	0,5

Kommentar

alldeles för mycket problem med dörr och lås och att det inte funkat rent tekniskt.

Sedan införandet av den meröppna verksamheten har bibliotekets fysiska utformning förändrats.

Sedan införandet av den meröppna verksamheten har bibliotekets fysiska utformning förändrats.	Antal svar
Till det bättre	13 (56,5%)
Till det sämre	2 (8,7%)
Inte alls	5 (21,7%)
Vet ej	3 (13,0%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Sedan införandet av den meröppna verksamheten har bibliotekets fysiska utformning förändrats.	1,9	1,2

Kommentar

Organisationen kring projektet var ur min synvinkel bristfällig vilket gör att många detaljer inte hanns med innan öppnandet. Många saker återstår att förändra för att helhetsbilden ska bli god.

En ny entré byggdes, vilket gör att besökarna kommer direkt in i biblioteket istället för genom skolan som fallet var tidigare. Detta ger ett bättre flöde i lokalen.

Meröppet infördes i samband med att ett nytt integrerat folk och skolbibliotek öppnade.

Det blir tydligt efter ett tag vad som skulle göra skillnad för verksamheten vad gäller fysisk utformning, exvis mer inbjudande miljö för möten och att kunna sitta bekvämt i grupp, avskilt, i anslutning till dator osv. men tyvärr sätter ekonomin stopp för utveckling i större omfattning. vi gjorde en stor ommöblering som inte blev helt lyckad inför införandet.

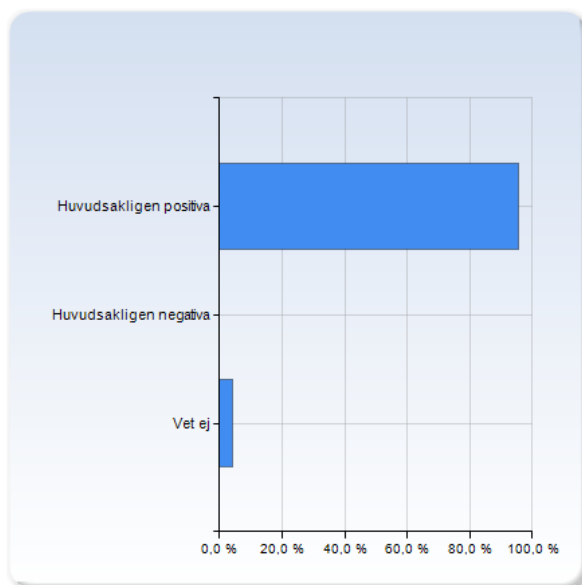
Lite bättre skyltning och informationsmaterial. Lite bättre sittmöbler.

Men den borde förbättras

Jag tror vi har blivit ännu bättre på att skylta och göra det tydligt i rummet var saker finns och hur man skyltar. Vi jobbar mer med att göra biblioteket lättillgängligt för användarna även när vi inte är här.

Reaktionerna från användarna runt införandet av den meröppna verksamheten har varit:

Reaktionerna från användarna runt införandet av den meröppna verksamheten har varit:	Antal svar
	22
Huvudsakligen positiva	(95,7%)
Huvudsakligen negativa	0 (0,0%)
Vet ej	1 (4,3%)
	23
Summa	(100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Reaktionerna från användarna runt införandet av den meröppna verksamheten har varit:	1,1	0,6

Kommentar

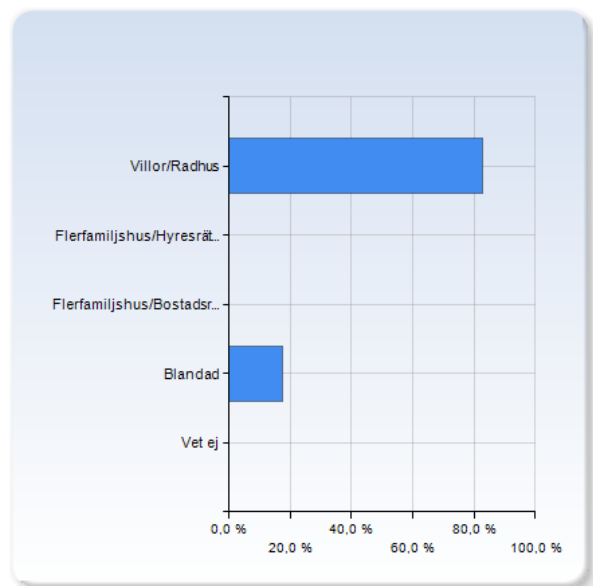
Med reservation för oro för skadegörelse och för minskad bemanning.

Mycket positiva.

Någon har frågat hur det drabbar personalen, om personalnedskärningar är en risk. Detta oroar i ett litet lokalsamhälle, dels för att de bryr sig om oss som arbetar här, dels för att det trots allt föredrar att biblioteket är bemannat så mycket som möjligt.

Bebyggelsen i området består till största delen av:

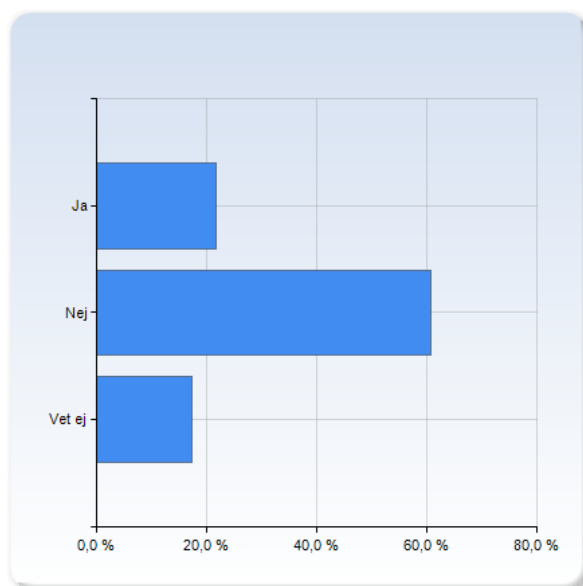
Bebyggelsen i området består till största delen av:	Antal svar
Villor/Radhus	19 (82,6%)
Flerfamiljshus/Hyresrätter	0 (0,0%)
Flerfamiljshus/Bostadsrätter	0 (0,0%)
Blandad	4 (17,4%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Bebyggelsen i området består till största delen av:	1,5	1,2

Finns det andra kulturinstitutioner i närsamhället?

Finns det andra kulturinstitutioner i närsamhället?	Antal svar
Ja	5 (21,7%)
Nej	14 (60,9%)
Vet ej	4 (17,4%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Finns det andra kulturinstitutioner i närsamhället?	1,7	0,5

Om ja, vilka?

Ett lokalt museum som endast har öppet en gång per månad. Annars inget.

Kulturskola och kultur/föreningslokal.

kulturskola

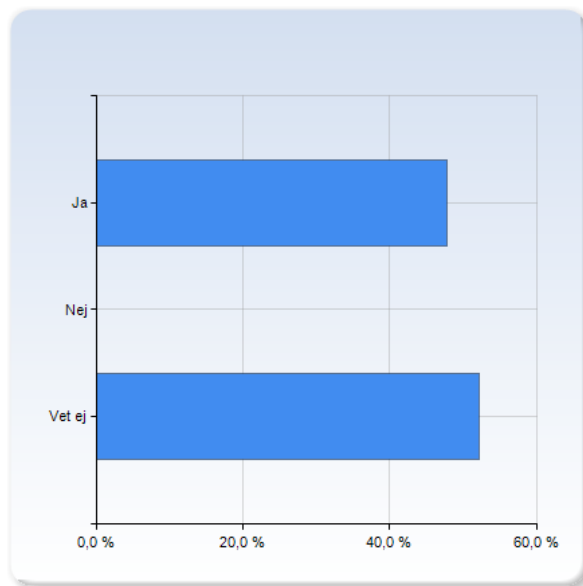
Ej säker på hur man definierar kulturinstitution, men svenska kyrkan är aktiv med föreläsningar, konserter och annat, samt Kvinnligt nätverk.

Det arrangeras en hel del evenemang i byarna runt omkring av diverse aktörer.

Inga större som teatrar eller konsertlokaler. Kan finnas något litet lokalt museum.

Finns det användare som enbart använder sig av den meröppna biblioteksverksamheten, inte den bemannade?

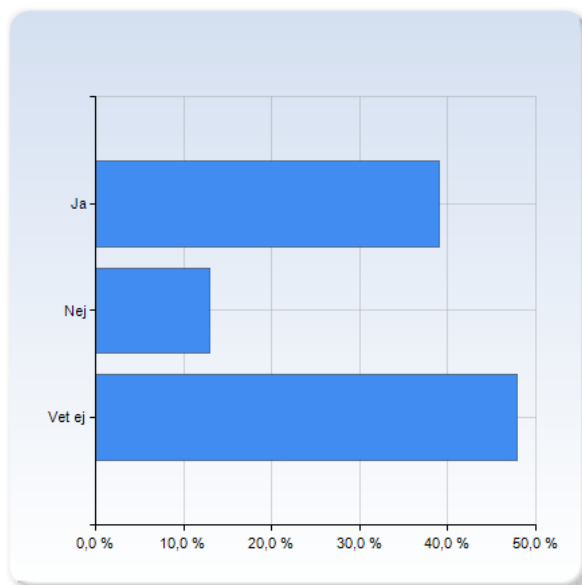
Finns det användare som enbart använder sig av den meröppna biblioteksverksamheten, inte den bemannade?	Antal svar
Ja	11 (47,8%)
Nej	0 (0,0%)
Vet ej	12 (52,2%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Finns det användare som enbart använder sig av den meröppna biblioteksverksamheten, inte den bemannade?	1,0	0,0
Kommentar		
Vi har inte hunnit utvärdera statistiken ännu.		
Det är troligt att det är så eftersom vi har de besökare som aldrig använt sitt kort för lån men som loggat in på meröppet för att vara i lokalen och kanske utnyttja wifi eller våra datorer. Men vi har ingen statistik över detta, de kan ju ha besökt oss under bemannad tid också utan att göra några lån.		
Gissningsvis för att de har arbetstider och kanske pendling som gör att de inte hinner till biblioteket före kl 18.		
Ca 10 %		
Vad det verkar som så är det en hel del som använder sig av Meröppet för att bibliotekets öppettider inte fungerar med deras arbetstider, därför tror jag att svaret kan vara ja.		

Skiljer sig sättet på vilket biblioteket används under den meröppna verksamheten, jämfört med hur biblioteket används under bemannade öppettider?

Skiljer sig sättet på vilket biblioteket används under den meröppna verksamheten, jämfört med hur biblioteket används under bemannade öppettider?	Antal svar
Ja	9 (39,1%)
Nej	3 (13,0%)
Vet ej	11 (47,8%)
Summa	23 (100,0%)

	Medelvärde	Standardavvikelse
Skiljer sig sättet på vilket biblioteket används under den meröppna verksamheten, jämfört med hur biblioteket används under bemannade öppettider?	1,3	0,5

Om ja, hur?

Biblioteket ligger nära sportanläggningar och föräldrar väntar på biblioteket på kvällar och helger. Även personer som dagligen läser tidningar.

Återigen för kort tid.

En del låntagare uppger att de uppskattar den personliga kontakten och tycker att det är bra att kunna få hjälp av personalen.

Under bemannad tid har vi oftare besök av klasser och grupper medan det på obemannad tid mest är enskilda besök eftersom kortet/inlogg är personliga. Under meröppet har vi även en del arrangemang som sagostund eller filmvisning eftersom personalen då har möjlighet att istället bemanna den typen av aktiviteter medan vi under bemannad tid fokuserar på besökare av bibliotekssamlingarna.

tror att folk kommer hit för att få läsa och plugga ostört. även använda internet. kan vara skönt att göra saker i fred, så att säga.

Personalen är aktiv och interagerar mycket med låntagarna, socialt, men också mycket boktips och rekommendationer. Det märks också att låntagarna under meröppet själva får leta sig fram utan hjälp. Det syns att de kollat på saker då det är lite att ställa till rätta. Kanske ger det också större frihet att kunna titta och låna helt privat, även om vi annars inte håller koll på vad de lånar eller så. En fördel med utlåningsmaskiner.

Folk som kommer under bemannade öppettider gör ofta det för att de vill prata med personalen. I övrigt inga större skillnader.

Många verkar passa på att låna "skämmiga" saker när det inte är någon personal.

Hur används den meröppna verksamheten av användarna?

Hur används den meröppna verksamheten av användarna?
Se ovan, plus studenter. Även någon som sagt att han tar sin egentid att läsa på biblioteket på kvällen.
Just nu tror jag främst för att hämta och lämna böcker samt låna datorerna.
De flesta uppger att de lånar/lämnar böcker/tidskrifter, hämtar reservationer eller läser.
Många låntagare är meröppetanvändare. Många pappor har skaffat lånekort och meröppet. Låntagare som studerar tycker det är bra att hämta beställda böcker här.
I Jonstorp finns kommunens enda ishall, föräldrar sitter gärna och läser medan barnen tränar.
Någon säger att de lånar mer eftersom man inte behöver tänka på öppettider.
Läsa dagstidningar, vänta på barn som spelar instrument på Kulturskolan, plugga/använda wifi, söka jobb på datorerna, spela på datorerna, hämta reservationer, lämna böcker.
Vi vet egentligen inte så mycket vad folk gör eftersom vi oftast inte är i lokalen när den är obemannad.
låna, lämna, använda datorer
Tror att en del sitter där och studerar och läser, men annars är det nog mycket lånande.
Svårt att säga då vi inte är här. men den används, och det är alltid mycket återlämnat material att hantera när man kommer på morgnarna.
För att hämta och lämna böcker, plugga, stickkafé, mötesplats.
Främst för utlån/återlämning, de kan även komma och hämta sina reserverade böcker.
Lånar och lämnar diverse media, hämtar beställningar, använder kopiator, läser tidningar och tidskrifter, använder internet och släktforskar.
Mest lån och läsning, relativt få möten än så länge
Utlån, hämtning av reservationer, återlämning, högläsning, studier, tidningsläsning, datoranvändning
Till allra största del är det folk som bara ska låna och lämna tillbaka. Folk sitter vid internetdatorerna, eller sitter och läser, främst tidningar och tidskrifter.
Vet ej. Mina medarbetare på plats svarar på detta.
För att låna böcker, studera eller jobbar, mötesplats, använda datorer.
Jag tror att låna o lämna media samt att hämta reserverad media
Huvudsakligen används den för att utöka öppettiderna, dvs folk kan komma när det passar dem, inte när det är bemannat. Problemet är dock att vi inte vet hur hög missnöjesgraden är när man inte hittar det man letar efter eftersom användarna är väldigt sparsamma med sin kommunikation med oss.
De kommer och lånar, lämnar, hämtar reservationer, sitter och läser böcker, läser tidningen. Om de gör något mer vet jag inte... Jag tänker mig att de antagligen kopierar och använder datorerna också.
Till störst del för att återlämna böcker eller läsa tidningar.
Ex. bokcirkel, använder datorerna, lånar och återlämnar, mötesplats.

Hur sker kommunikation med låntagarna när personal inte finns på plats?

Hur sker kommunikation med låntagarna när personal inte finns på plats?
Via blanketter
Möjlighet att lämna synpunkter och meddelanden finns.
Vi har utformat meddelandelappar för olika ändamål. Dessa lämnas i en låst postlåda som töms av personalen.
Via lappar.
Via mejl eller lappsystem framme på utlåningsmaskinen.
via mail, papper.
Det sker nog inte så mycket kommunikation när vi inte är där, kanske något vi borde bli bättre på. Är det så att vi är på plats när det är meröppet, hjälper vi till som vanligt (är svårt att låta bli :-))
vi har en låda med papper och pennor där användarna kan kommentera och kommunicera med oss. även en röd låst låda där man kan lägga böcker som inte går att återlämna etc.
De kan nå huvudbiblioteket per telefon när de är på plats.
Via e-post, finns också möjlighet för låntagarna att lämna meddelanden till personalen via små lappar eller i ett anteckningsblock som ligger på vår "kommunikationsvagn" som vi ställer fram när biblioteket är meröppet/obemannat.
Lappar som lämnas i speciell, låst postlåda: vi har lappar för om utlåningsmaskinen inte funkar, en för om låntagaren vill göra en betalning för film, kopior eller annan skuld, en för övriga meddelanden. Motsvarande har vi satt upp en lapp vid tillfälle då utlåningsapparaten var ur funktion.
Mail har skickats ut till meröppetlåntagarna vid tillfället för vår utvärderingsenkät.
Främst genom tryckt material
Skriftligt eller e-post
Automatiska röstmeddelanden när det börjar närma sig stängningsdags.
Med förtryckta lappar där man kan skriva förslag på förbättringar, berätta om något inte har fungerat och om man har skrivit ut/kopierat.
Lapparna läggs i låst låda.
I huvudsak med lappar.
Via förtryckta meddelandelappar som läggs i en låst låda.
De kan skriva i en kontaktbok men brukar lämna lappar på disken. Oftast rör det trubbel med utlåningsmaskinen varav 99% egentligen är fall där låntagaren själv är spärrad då man inte har lämnat tillbaka böcker, alternativt inte betalt av sina förseningsavgifter, och därför inte kan låna.
Lappar, mail, fb-meddelanden.
Låntagarna skriver lappar om de har frågor eller funderingar.
Låntagarna kan lämna meddelande i en brevlåda till personalen.

Övriga kommentarer

Övriga kommentarer

Jag var mycket negativ från början. Trodde aldrig att det skulle fungera. Nu känns det som ett stort lyft. Många nöjda låntagare och ökad utlåning.

Det som är lite negativt är att inre tid är ett minne blott. Meröppet=merarbete. Hoppas politikerna förstår det. Tycker det är fantastiskt med meröppet!

Jag som personal upplever meröppet som en möjlighet att ge låntagarna betydligt större tillgång till sitt bibliotek utan att jag behöver jobba obekväma arbetstider. Vi har trots det imponerande öppettider för ett så pass litet bibliotek tycker jag som jobbat på andra ställen där man bara har öppet till 18/19 en eller två ggr/vecka. Vi har öppet till 18fyra dagar/vecka och därefter meröppet till 22.

Meröppet ger också en möjlighet att inom vissa gränser använda biblioteket som en mötesplats i ett samhälle som inte annars har precis har några offentliga sådana.

Jag har uppfattningen att Meröppet är något väldigt positivt, både för personal och användare. Jag har ännu inte hört någon användare säga att de tycker det är en dålig idé.

Alla är nöjda med meröppet. Det som vi saknar är input från de låntagare som vill använda meröppet för att slippa att ha med personalen att göra. Vi har ingen aning om hur många som inte hittar det de letar efter. Vi har märkt en ökning av reservationer av titlar vi har inne och då gissar vi att det är fall där låntagare inte hittat/inte orkat leta efter dem. Därav vår gissning att det finns missnöjda meröppetlåntagare.

Alla svar får beaktas med tanke på att vi precis startat upp Meröppna verksamheten.